

Research article

การออกแบบภาพประกอบ เพื่อสื่อสารการแสดงลิเกป่า ของคณะถาวรสุนทรศิลป์ อำเภอลิเกา จังหวัดตรัง

Illustrative Design for Communicating Likay Pa Performance of Thaworn Sunthorn Sin Troupe, Sikao District, Trang Province

ดวงรัก รัตนพันธุ์^{1*} สุธี โส๊ะกลาง² ชัชวาลย์ รัตนพันธุ์³

Tuangrak Rattanapan^{1*} Sutee Sophalang² Chatchawal Rattanapan³

Received: 27 October 2025 | Revised: 03 December 2025 | Accepted: 04 December 2025

<https://doi.org/10.55003/acaad.2026.283521>

บทคัดย่อ

ลิเกป่า หรือที่เรียกว่าลิเกภาคใต้ เป็นศิลปะการแสดงที่ได้รับอิทธิพลจากลิเกภาคกลาง แต่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบให้สอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวภาคใต้ โดยมีรากฐานบางส่วนจากการร้องสวดขอพรของชาวเปอร์เซีย ปัจจุบันการแสดงลิเกปายังคงพบได้ในบางพื้นที่ เช่น นครศรีธรรมราช กระบี่ และตรัง แม้จะมีจำนวนคณะที่ทำการแสดงลดลง แต่พัฒนาการของลิเกป่าได้สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถของชุมชนในการปรับตัวต่อวัฒนธรรมภายนอก การหลอมรวมองค์ความรู้ท้องถิ่นให้เป็นศิลปะการแสดงที่ทรงคุณค่าและควรแก่การอนุรักษ์ โดยเฉพาะคณะลิเกป่าถาวรสุนทรศิลป์ อำเภอลิเกา จังหวัดตรัง ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้และทักษะการแสดงแก่เยาวชนในโรงเรียนชุมชน ยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาท การออกแบบภาพประกอบจึงเป็นแนวทางสำคัญในการสื่อสารวัฒนธรรม และสามารถต่อยอดเป็นสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงลิเกป่า การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการนำเสนออัตลักษณ์และเสน่ห์การแสดงลิเกป่า คณะถาวรสุนทรศิลป์ อำเภอลิเกา จังหวัดตรัง ซึ่งเป็นคณะลิเกป่าคณะเดียวที่ยังคงดำรงอยู่ในพื้นที่ ผ่านการออกแบบภาพประกอบที่สะท้อนบุคลิกภาพของตัวละครจากบทร้องเรื่องแขกแดง และต่อยอดเป็นสื่อการเรียนรู้ที่นำไปใช้ในโรงเรียนชุมชนและโรงเรียนขยายโอกาส เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงและการอนุรักษ์ลิเกป่าในมิติของการสืบสานให้คงอยู่ต่อไป จากการศึกษาข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ายังไม่มีการศึกษาที่มุ่งเน้นการออกแบบภาพประกอบเพื่อสื่อสารลิเกป่าในเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการออกแบบสื่อการเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ ได้ ดังนั้น การออกแบบภาพประกอบที่สะท้อนเอกลักษณ์ของตัวละครจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการลดความซับซ้อนของการเรียนรู้ สร้างความน่าสนใจสำหรับเยาวชนในยุคดิจิทัล และเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงและขยายผลได้ในบริบทของโรงเรียนชุมชน

¹ สาขาวิชาศิลปกรรมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

¹ Program in Fine Art Education, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

² สาขาวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

² Program in Communication Design, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

³ สาขาวิชาออกแบบเครื่องถมและเครื่องประดับ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

³ Program in Nielloware and Jewelry Design, Faculty of Industrial Technology, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

*ผู้รับผิดชอบประสานงาน (Corresponding Author) อีเมล: tuangrak_vej@nstru.ac.th

อันเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการสืบสานศิลปการแสดงลิเกป่าให้คงอยู่ต่อไป งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบการแสดงลิเกป่า และรูปแบบการอนุรักษ์องค์ประกอบการแสดงลิเกป่าของคณะถาวรสุนทรศิลป์ และ 2) เพื่อออกแบบภาพประกอบการแสดงลิเกป่าของคณะถาวรสุนทรศิลป์ อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกข้อมูล แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมิน วิธีการดำเนินการวิจัย มี 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนการศึกษาองค์ประกอบของการแสดงลิเกป่าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) ขั้นตอนการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อยืนยันองค์ประกอบของการแสดงลิเกป่า และ 3) ขั้นตอนการออกแบบสื่อการเรียนรู้โดยผ่านภาพประกอบการแสดงลิเกป่า ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบของการแสดงลิเกป่าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มี 5 องค์ประกอบ คือ 1) สถานที่แสดง 2) คณะลิเกป่า 3) เครื่องดนตรี 4) บทขับร้อง และ 5) เครื่องแต่งกาย ในขณะที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญยืนยันองค์ประกอบของการแสดงลิเกป่าของคณะถาวรสุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง มี 3 องค์ประกอบ คือ 1) คณะลิเกป่า 2) เครื่องดนตรี และ 3) เครื่องแต่งกาย เพราะการเปลี่ยนแปลงในบางองค์ประกอบตามบริบทสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไป การออกแบบภาพประกอบการแสดงลิเกป่า เรื่อง ลิเกป่า มหัทศจรยแห่งอันดามัน ขนาด 21 x 29.7 ซม. จำนวน 14 หน้า มีต้นแบบตัวละคร 4 ตัว คือ 1) แยกแดง แต่งกายแบบแขกอินเดียมุสลิม สวมหมวกหมิ่น หนวดเคราเข้ม สวมเสื้อคลุมและสร้อย 2) ยาหยี แต่งกายด้วยชุดยาหยีแบบผู้หญิงมุสลิมภาคใต้ นุ่งผ้าปาเต๊ะ คลุมฮิยาบ 3) เจ้าเมือง เสื้อคอราซปะแตน โจงกระเบน ผ้าคาดเอวเฉียงบ่า บุคลิกนิ่ง และ 4) เสนา นุ่งสร้อยลายพื้นบ้าน ผ้าขาวม้าพาดบ่า แต่งหน้าขาวแบบตัวตลก ผลการประเมินความเหมาะสมของภาพประกอบจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน มีค่าเฉลี่ยที่ 4.32 อยู่ระดับดี โดยผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะเชิงคุณภาพเพิ่มเติมว่า เนื้อหาที่ถอดความจากบทร้องเรื่องแยกแดง มีการเรียบเรียงอย่างเป็นลำดับ ทำให้สื่อสารได้ชัดเจนและเข้าใจง่าย แม้บางถ้อยคำยังมีลักษณะยึดเยื้อซึ่งควรปรับให้กระชับยิ่งขึ้น เนื้อหามีความครอบคลุมตรงประเด็นและสอดคล้องกับภาพประกอบ ส่งผลให้ผู้รับสารเข้าใจเรื่องราวได้ครบถ้วน การออกแบบภาพประกอบมีความทันสมัยเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และสะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นของจังหวัดตรังได้อย่างชัดเจน โทนสีมีความชัดเจน สะท้อนภูมิสภาพของพื้นที่วิจัย โดยเฉพาะรายละเอียดเครื่องแต่งกายของตัวละคร การเลือกใช้ตัวอักษรหัวกลมมีความเหมาะสมต่อการอ่านและสอดคล้องกับรูปแบบสื่อ หากเพิ่มเงาด้านหลังจะช่วยให้ข้อความโดดเด่นมากขึ้น ภาษาที่ใช้มีลักษณะกึ่งทางการ เข้าใจง่ายและเชื่อมโยงกับภาพประกอบได้ดี หากได้สอดแทรกคำภาษาถิ่นพร้อมคำอธิบายจะช่วยเสริมคุณค่าเชิงวัฒนธรรม

คำสำคัญ: การออกแบบภาพประกอบ การแสดงลิเกป่า คณะถาวรสุนทรศิลป์

Abstract

Likay Pa, also known as Southern Likay, is a traditional performance art influenced by Central Likay but adapted to the cultural context and way of life of Southern Thailand, with partial roots in Persian devotional chanting. Although its presence today is limited to provinces such as Nakhon Si Thammarat, Krabi, and Trang, its evolution reflects the community's ability to integrate external cultural influences with local knowledge, creating a valuable art form worthy of preservation. The Thaworn Sunthorn Sin troupe in Sikao District, Trang Province—the only remaining Likay Pa troupe in the area—plays a crucial role in transmitting performance knowledge and skills to youth in community schools. In the digital era, illustration design has become an important medium for cultural communication and can be extended into diverse educational resources. This research highlights the identity and aesthetic of the Thaworn Sunthorn Sin troupe through illustrations inspired by the Khaek Daeng chant, developed as learning materials for community and extended opportunity schools. A review of related literature revealed no prior studies

focusing on illustration design as a creative approach to communicating Likay Pa. Thus, character-based illustrations serve as a key tool to simplify learning, engage youth in the digital age, and provide accessible educational resources within community schools—the primary target group for sustaining Likay Pa as a living heritage. This research aims 1) to study the components and the preservation model of Likay Pa performance elements by the Thaworn Sunthorn Sin troupe and 2) to design illustrative media representing the Likay Pa performance of the Thaworn Sunthorn Sin troupe in Sikao District Trang Province. A mixed-method research approach was employed, utilizing data recording forms, interviews, and evaluation forms as research instruments. The study was conducted in three phases 1) a document and literature review to identify key components of Likay Pa performance, 2) in-depth interviews with key informants to validate these components, and 3) the design of educational media through illustrative representations of Likay Pa. Findings revealed five core components from the literature 1) performance venue, 2) performing troupe, 3) musical instruments, 4) vocal performance, and 5) costumes. However, key informants confirmed only three components relevant to the Thaworn Sunthorn Sin troupe 1) performing troupe, 2) musical instruments, and 3) costumes reflecting adaptations influenced by changing social, economic, and technological contexts. The final illustrative design, titled Likay Pa the Andaman Wonder, consists of 14 pages 21 x 29.7 cm and features four character prototypes Khaek Daeng dressed in traditional Indian-Muslim attire, wearing a brimless cap, with a thick beard, long robe, and sarong. Yah Yee a Southern Muslim woman in a Yah Yah outfit, wearing a batik sarong and hijab. Chao Mueang wearing a Raj-pattern collar shirt, jongkraben, and a diagonal sash, with a calm demeanor. Se na dressed in a local patterned sarong, with a shoulder draped pha khao ma, and white clown style makeup. The evaluation of the illustrations by three experts yielded an average score of 4.32, rated at a “good” level. Qualitative feedback highlighted that the content adapted from the Khaek Daeng chant was well-sequenced, clear, and easy to understand, though certain lengthy expressions should be refined for greater conciseness. The content was comprehensive, relevant, and aligned with the illustrations, enabling complete comprehension. The design was considered modern and appropriate for the target audience, while effectively reflecting the local identity of Trang Province, particularly through costume details. The chosen color tones were clear and conveyed the geographical context of the study. The use of rounded-head fonts was deemed suitable for readability and consistent with the medium, with suggestions to add shadow effects for enhanced clarity. The semi-formal language was accessible and well-integrated with the illustrations, and the inclusion of local dialect terms with explanatory notes was recommended to enrich cultural value.

Keywords: Illustrative design, Likay Pa performance, Thaworn Sunthorn Sin troupe

1. บทนำ

ลิเกเป็นศิลปะการละเล่นพื้นบ้านที่มีบทบาทสำคัญต่อศิลปวัฒนธรรมไทย โดยมีแพร่กระจายครอบคลุมและพัฒนาอย่างต่อเนื่องในหลายภูมิภาค โดยเริ่มต้นจากลิเกภาคกลาง เป็นมหรสพที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ส่วนลิเกภาคใต้ได้รับอิทธิพลมาจากลิเกภาคกลาง แต่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงให้สอดคล้องกับบริบทของวัฒนธรรมภาคใต้ โดยมี

รากฐานบางส่วนจากการร้องขอพรของชาวเปอร์เซียที่อพยพเข้ามายังกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดพัฒนาการแสดงพื้นบ้านในรูปแบบใหม่ ในพื้นที่ภาคใต้ยังมีบางจังหวัดที่ยังพบการแสดงลิเกป่าอยู่บ้างแต่ก็น้อยมาก เช่น นครศรีธรรมราช กระบี่ และตรัง สาเหตุที่เรียกว่าลิเกป่านั้น เพราะในอดีตยังไม่มีโรงลิเกให้แสดง การแสดงลิเกจึงเล่นตามริมทางในป่าในเขา เพื่อความบันเทิงยามว่างจากงานประจำ ชาวบ้านจึงเรียกว่า ลิเกป่า ซึ่งองค์ประกอบของการแสดงลิเกป่ามีหลากหลายองค์ประกอบสำคัญ ดังนั้น การศึกษารูปแบบและองค์ประกอบของการแสดงลิเกป่า จึงมีความสำคัญในบริบทของการอนุรักษ์และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ และประวัติศาสตร์ชุมชน องค์ประกอบของการแสดงลิเกป่าสามารถนำมาพัฒนาเป็นหนังสือภาพประกอบที่มีการออกแบบตัวละครอย่างมีเอกลักษณ์ เพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างมรดกทางวัฒนธรรมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะเยาวชน ในโรงเรียนชุมชนหรือโรงเรียนขยายโอกาส ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพในการสืบสานและส่งต่อวัฒนธรรมผ่านการเรียนรู้ที่ผสมผสานทั้งเนื้อหาและอารมณ์ อันนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้เรียน

การแสดงลิเกป่า ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงให้สอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวภาคใต้ โดยเฉพาะสถานที่แสดง ซึ่งมักจัดขึ้นในพื้นที่โล่งแจ้ง เช่น ลานวัด ลานบ้าน หรือบริเวณชุมชนที่สามารถรองรับผู้ชมได้ (Vechviroj, 2022) การแสดงลิเกป่าในแต่ละครั้ง มักเกิดขึ้นตามคำเชิญของเจ้าภาพในงานพิธีกรรม หรือกิจกรรมเฉลิมฉลอง โดยไม่มีตารางการแสดงที่แน่นอน ทั้งนี้ ก่อนเริ่มการแสดงจะมีการกล่าวบทภาครุ ซึ่งเป็นพิธีกรรมเชิงสัญลักษณ์เพื่อแสดงความเคารพต่อครูบาอาจารย์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงป่า (Siwaruk & Sawain, 2018) ถือเป็นการเชื่อมโยงระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับรูปแบบการปฏิบัติในปัจจุบัน พิธีกล่าวบทภาครุยังสะท้อนถึงความศรัทธาและจิตวิญญาณของผู้แสดงที่มีต่อศิลปะการแสดงลิเกป่าในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยมีการจัดวางเครื่องบูชา เช่น รูปเทียน ดอกไม้ และผ้าขาว เพื่อประกอบพิธีตามความศรัทธา (T. Rukroo, personal communication, June 19, 2024) มีการใช้เครื่องดนตรีพื้นบ้านที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างจังหวะและอารมณ์ของการแสดง ได้แก่ กลองรำมะนา โทน โหม่ง ปี่ และฉิ่ง เป็นเครื่องดนตรีที่มีเสียงเฉพาะตัว การบรรเลงดนตรีจะสอดรับกับบทกลอนอัตราที่ผู้แสดงขับร้องสด ทำให้เกิดความกลมกลืนระหว่างเสียงและถ้อยคำ ซึ่งช่วยสร้างบรรยากาศที่เป็นเอกลักษณ์สะท้อนรากฐานของชุมชนชนบทในพื้นที่ห่างไกลจากเมือง ในส่วนการแต่งกายของตัวละครมีลักษณะเฉพาะตามบทบาท เช่น แขนงแดง มักสวมชุดเลียนแบบพ่อค้าชาวอินเดีย ยายหีแต่งกายแบบสตรีมุสลิม เจ้าเมืองสวมเสื้อราชปะแตน และเสนาแต่งชุดตลกเพื่อสร้างความขบขัน (PeeKung, 2016) พัฒนาการของลิเกป่าได้แสดงถึงความสามารถในการปรับตัวของชุมชนต่อวัฒนธรรมภายนอก และการหลอมรวมองค์ความรู้พื้นถิ่นเป็นศิลปะการแสดงที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ คณะลิเกป่าถาวรสุนทรศิลป์ อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดลิเกป่าแก่เยาวชนในโรงเรียนของชุมชน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย อย่างไรก็ตาม การแสดงลิเกป่ามีความซับซ้อนและต้องใช้ทักษะเฉพาะ ทำให้การสืบทอดในกลุ่มคนรุ่นใหม่เป็นไปได้ยาก ผนวกกับเป็นยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาท การออกแบบภาพประกอบ จึงเป็นแนวทางที่ตอบโจทย์การสื่อสารวัฒนธรรม ที่สามารถประยุกต์ต่อยอดเป็นสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ การสร้างตัวละครที่มีเอกลักษณ์สามารถสื่อสาร และถ่ายทอดบุคลิกภาพในบริบททางวัฒนธรรมได้ ส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมายและสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างผู้เรียนกับเนื้อหา โดยเฉพาะในบริบทของโรงเรียนในชุมชนและโรงเรียนขยายโอกาสที่มีศักยภาพในการสืบสานการแสดงลิเกป่า

เนื่องจากผู้วิจัยต้องการแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของการแสดงลิเกป่า คณะถาวรสุนทรศิลป์ อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง ซึ่งเป็นคณะลิเกป่าคณะเดียวที่หลงเหลืออยู่ในพื้นที่อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง ผ่านการออกแบบภาพประกอบที่สะท้อนบุคลิกภาพของตัวละครจากบทร้องเรื่องแขนงแดง การออกแบบภาพประกอบในการวิจัยครั้งนี้ สามารถต่อยอดเป็นสื่อการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ในโรงเรียนในชุมชนหรือโรงเรียนขยายโอกาสได้ ในการส่งเสริมการเข้าถึงการแสดงลิเกป่าในมิติของการอนุรักษ์ สืบสานให้คงอยู่ต่อไป จากการศึกษาข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสดงลิเกป่า พบว่า ยังไม่มีการศึกษาการแสดงลิเกป่าในลักษณะที่มุ่งเน้นการออกแบบภาพประกอบเพื่อสื่อสารการแสดงลิเกป่าในเชิงสร้างสรรค์ ซึ่ง

สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการออกแบบสื่อการเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ ได้ ด้วยเหตุนี้ การออกแบบภาพประกอบตัวละครที่มีเอกลักษณ์จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการลดความซับซ้อนของศึกษาการแสดงลีเกปา สร้างความน่าสนใจสำหรับเยาวชนในยุคดิจิทัล และเป็นสื่อการเรียนรู้ที่สามารถเข้าถึงและขยายผลได้ในโรงเรียนชุมชน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการสืบสานลีเกปาให้คงอยู่ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบการแสดงลีเกปา และรูปแบบการอนุรักษ์องค์ประกอบการแสดงลีเกปาของคณะวารสุนทรศิลป์ อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง

2.2 เพื่อออกแบบภาพประกอบการแสดงลีเกปาของคณะวารสุนทรศิลป์ อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง

3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิดการวิจัย

3.1.1 แนวคิดภาพประกอบเชิงเล่าเรื่อง (Narrative Illustration)

เป็นแนวคิดที่มองภาพประกอบเป็นเสมือนเครื่องมือเล่าเรื่องที่มีโครงสร้าง และอารมณ์เหมือนวรรณกรรมหรือการแสดง เพราะภาพประกอบทำหน้าที่เป็นสื่อเล่าเรื่องที่มีพลัง โดยอาศัยองค์ประกอบภาพ เช่น ตัวละครที่ขับเคลื่อนเรื่องราว ฉากที่กำหนดบริบท สีที่สื่ออารมณ์ และท่าทางที่แสดงปฏิสัมพันธ์ องค์ประกอบเหล่านี้ผสมผสานกันเพื่อถ่ายทอดความหมาย การจัดวางลำดับเรื่องที่ชัดเจน ขณะที่จุดเปลี่ยน สร้างการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์หรือความหมาย เพิ่มความน่าสนใจและกระตุ้นการตอบสนองจากผู้ชม เทคนิคการเล่าเรื่อง มุมมองกำหนดมิติและมุมมองทางจิตวิทยา ส่วนสีและแสงสื่ออารมณ์ โดยสีกำหนดโทน ซึ่งมีนักวิชาการได้กล่าวถึงแนวคิดภาพประกอบเชิงเล่าเรื่อง ดังนี้

Phothiyarach (2021) ได้ให้ความหมายว่า ภาพประกอบเชิงเล่าเรื่อง คือการใช้ภาพเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดเรื่องราวอย่างมีลำดับและอารมณ์ โดยเน้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างภาพกับผู้ชมผ่านการออกแบบองค์ประกอบภาพที่มีความหมายทางวัฒนธรรม โดยยังเสนอว่า ภาพประกอบที่ดีต้องสามารถสื่อสารได้โดยไม่ต้องพึ่งพาข้อความมากนัก และต้องมีความสามารถในการสร้างประสบการณ์การรับรู้ที่ลึกซึ้ง

Kijvisala (2019) เสนอว่า ศาสตร์การเล่าเรื่อง ในงานสื่อสารศึกษามีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ มุมมองของผู้เล่าเรื่อง ตัวละคร โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ความขัดแย้ง เทคนิคภาพ เสียง และฉาก ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบภาพประกอบเพื่อสร้างความหมายและอัตลักษณ์ให้กับเนื้อหา โดยเน้นว่า การเล่าเรื่องผ่านภาพเป็นกระบวนการที่ไม่ใช่เพียงการถ่ายทอดข้อมูล แต่เป็นการประกอบสร้างอุดมการณ์และภาพตัวตนที่มีพลังทางวัฒนธรรม

McCloud (1993) อธิบายว่า ภาพ ไม่ใช่แค่สิ่งที่มองเห็น แต่เป็นภาษาที่สามารถเล่าเรื่องได้อย่างลึกซึ้ง เทียบเท่ากับข้อความ แนวคิดของเขาเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาภาพประกอบแบบเล่าเรื่องในงานออกแบบ หนังสือภาพ และการตูน

Nikolajeva (2006) เสนอว่า ภาพประกอบในหนังสือเด็กมีบทบาทในการเล่าเรื่องอย่างมีโครงสร้าง โดยสามารถเสริม ชัดแย้ง หรือขยายความหมายของข้อความได้ งานของเขาช่วยผลักดันให้ภาพประกอบแบบเล่าเรื่องกลายเป็นศาสตร์ที่มีมิติทางวรรณกรรมและการศึกษา

กล่าวโดยสรุป ภาพประกอบเชิงเล่าเรื่อง คือการใช้ภาพเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดเรื่องราวอย่างมีลำดับ อารมณ์ และความหมาย โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาข้อความเสมอไป ภาพสามารถทำหน้าที่เป็นผู้เล่าเรื่องที่มีพลังในการสื่อสาร ทั้งในเชิงข้อมูลและอารมณ์ ผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น ตัวละคร ฉาก สี ท่าทาง และการจัดวางภาพ ภาพประกอบที่ดีต้องสามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้ชม สื่อสารบริบททางวัฒนธรรม และเปิดพื้นที่ให้เกิดการตีความอย่างหลากหลาย โดยเฉพาะในงานที่มีมิติทางวัฒนธรรมและการศึกษา เช่น หนังสือภาพ วรรณกรรมเด็ก หรือสื่อการเรียนรู้ในชุมชน

3.1.2 แนวคิดการออกแบบตามบริบทวัฒนธรรม (Cultural Contextual Design)

เป็นแนวคิดที่เน้นการออกแบบโดยคำนึงถึงบริบททางสังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และอัตลักษณ์ของกลุ่มเป้าหมายอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะในงานออกแบบที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ท้องถิ่น หรือมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งมีนักวิชาการได้กล่าวถึงแนวคิดการออกแบบตามบริบทวัฒนธรรม ดังนี้

Kiatwipak (2019) ได้ให้ความหมายว่า การออกแบบตามบริบททางวัฒนธรรม คือการออกแบบที่เริ่มต้นจากการเข้าใจรากวัฒนธรรมของชุมชน โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นฐานในการสร้างสรรค์งานออกแบบที่มีความหมายและเชื่อมโยงกับผู้ใช้ในพื้นที่นั้น

Phothiyarach (2021) อธิบายว่า การออกแบบภาพประกอบในบริบทวัฒนธรรมต้องคำนึงถึงความรู้สึก ความเชื่อ และอัตลักษณ์ของกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะในงานออกแบบเพื่อการเรียนรู้ในชุมชน

Fry (2009) ให้ความหมายว่า Contextual Design คือการออกแบบที่ต้องเข้าใจบริบททางวัฒนธรรม สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างลึกซึ้ง เพื่อสร้างงานที่มีความรับผิดชอบและเชื่อมโยงกับผู้ใช้ในพื้นที่นั้น

Dilnot (2015) เสนอว่า การออกแบบไม่สามารถแยกออกจากบริบททางวัฒนธรรมได้ เพราะทุกการออกแบบล้วนเป็นการตีความและสร้างความหมายใหม่ในพื้นที่ทางสังคม

กล่าวโดยสรุป การออกแบบตามบริบททางวัฒนธรรม คือ แนวคิดที่เน้นการสร้างสรรค์งานออกแบบ โดยยึดโยงกับรากวัฒนธรรม ความเชื่อ วิถีชีวิต และอัตลักษณ์ของชุมชนหรือกลุ่มเป้าหมายอย่างลึกซึ้ง นักออกแบบต้องเข้าใจบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่รายล้อม เพื่อให้ผลงานสามารถสื่อสารได้อย่างมีความหมาย และเกิดความเชื่อมโยงกับผู้ใช้ในพื้นที่นั้น สะท้อนภาพของอดีตหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ถือเป็น การตีความและสร้างคุณค่าใหม่ที่สอดคล้องกับยุคสมัย โดยมีจิตสำนึกต่อความยั่งยืน ความรับผิดชอบต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม

3.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

ทฤษฎีการสื่อสารด้วยภาพ (Visual Communication Theory)

ปัจจุบันที่ข้อมูลถูกถ่ายทอดผ่านสื่อหลากหลายรูปแบบอย่างรวดเร็วและเข้าถึงได้ง่าย ทฤษฎีการสื่อสารด้วยภาพได้รับความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะเครื่องมือที่ช่วยให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในงานออกแบบภาพประกอบที่มีเป้าหมายในการถ่ายทอดเรื่องราว อารมณ์ และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ทฤษฎีนี้เสนอว่า ภาพ ไม่ใช่เพียงสิ่งที่มองเห็น แต่เป็นภาษาที่มีโครงสร้าง มีความหมาย และสามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้ชมได้อย่างลึกซึ้ง

Lester (2013) ได้อธิบายว่า ภาพมีพลังในการสื่อสารที่เหนือกว่าข้อความในหลายกรณี เพราะสามารถถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก และบริบทได้อย่างรวดเร็วและตรงไปตรงมา โดยเฉพาะในงานที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้หรือการสื่อสารทางวัฒนธรรม ภาพประกอบที่ออกแบบมาอย่างเหมาะสมสามารถทำหน้าที่เป็นผู้อาวุโสที่ช่วยให้ผู้ชมเข้าใจเนื้อหาได้โดยไม่ต้องพึ่งพาข้อความมากนัก

Vijitchamri (2016) ได้อธิบายถึงทฤษฎีการสื่อสารด้วยภาพ ในฐานะหนึ่งในกลไกสำคัญของกระบวนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในยุคที่ผู้รับสารต้องเผชิญกับข้อมูลจำนวนมากจากสื่อหลากหลายประเภท ท่านเสนอว่า ภาพ ไม่ใช่เพียงสิ่งที่มองเห็น แต่เป็นภาษาสื่อสารที่มีโครงสร้าง มีความหมาย และสามารถถ่ายทอดสารได้อย่างลึกซึ้งและรวดเร็ว ภาพสามารถทำหน้าที่แทนข้อความได้ โดยเฉพาะเมื่อใช้ในบริบทที่ต้องการสื่อสารอารมณ์ ความรู้สึก หรือเรื่องราวที่ซับซ้อน

Wetcho and Na-Songkhla (2020) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารด้วยภาพในบริบทของการรู้เชิงทักษะ ซึ่งเป็นกระบวนการที่รวมเอาการคิด การเรียนรู้ และการสื่อสารผ่านภาพเข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นระบบ โดยมองว่าในยุคดิจิทัลที่ข้อมูลถูกส่งผ่านอุปกรณ์และสื่อออนไลน์อย่างรวดเร็ว ภาพจึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดสารที่สามารถสร้างความเข้าใจได้อย่างรวดเร็วและตรงตามเจตนาของผู้ส่งสาร โดยเน้นว่า การพัฒนาทักษะด้านการรู้เชิงทักษะไม่ใช่เพียงการดูภาพ แต่คือการเข้าใจภาพในฐานะภาษาที่มีโครงสร้างและความหมายในตัวเอง ผู้เรียนต้องสามารถคิดเป็นภาพ (visual

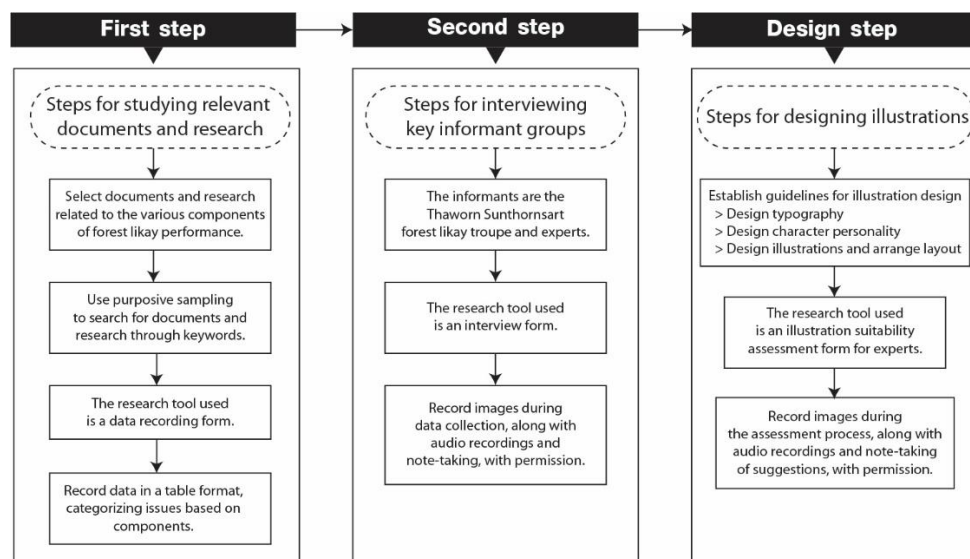
thinking) เรียนรู้ผ่านภาพ (visual learning) และสื่อสารด้วยภาพ (visual communication) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทั้งสามองค์ประกอบนี้เป็นกุญแจสำคัญในการเข้ารหัสและถอดรหัสสารผ่านสื่อหลากหลายรูปแบบ

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีการสื่อสารด้วยภาพเป็นกระบวนการถ่ายทอดสารผ่านองค์ประกอบทางทัศนศิลป์ที่มีโครงสร้างและความหมายในตัวเอง ภาพไม่ใช่เพียงสิ่งที่มองเห็น แต่เป็นภาษาที่สามารถสื่อสารอารมณ์ ความรู้สึก และเรื่องราวได้อย่างลึกซึ้งและรวดเร็ว โดยเฉพาะในบริบทการเรียนรู้และการสื่อสารทางวัฒนธรรม ภาพประกอบที่ออกแบบมาอย่างมีเจตนาและเข้าใจผู้รับสาร จะสามารถสร้างความเข้าใจ กระตุ้นการคิดวิเคราะห์ และเชื่อมโยงผู้เรียนกับเนื้อหาได้ ภาพจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมาย และส่งเสริมการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

ดังนั้น กระบวนการออกแบบภาพประกอบศิลปะในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยบูรณาการระหว่างแนวคิดภาพประกอบเชิงเล่าเรื่อง แนวคิดการออกแบบตามบริบทวัฒนธรรม และทฤษฎีการสื่อสารด้วยภาพ โดยให้ภาพประกอบศิลปะเป็นสื่อกลางที่สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ ถ่ายทอดอารมณ์ บรรยากาศการแสดง บรรยากาศสถานที่ และความหมายของศิลปะในฐานะศิลปะพื้นบ้านที่มีรากเหง้าทางวัฒนธรรม สามารถสื่อสารบทบาทของตัวละคร แยกแยะ ยาหยี เจ้าเมือง และเสนา ให้กลุ่มเป้าหมายเข้าใจบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในบทบาทนั้น ๆ พร้อมทั้งกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกเชื่อมโยงและภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตน

4. วิธีการวิจัย เครื่องมือวิจัย และระเบียบวิธีวิจัย

4.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

Figure 1 Conceptual Framework

4.2 ระเบียบวิธีวิจัย แบ่งเป็นขั้นตอน 3 ขั้นตอน ดังนี้

4.2.1 ขั้นตอนการศึกษาองค์ประกอบของการแสดงลิเกป่าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีวิธีการ ดังนี้

1) ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสดงลิเกป่า โดยคัดเลือกเอกสารและงานวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับองค์ประกอบต่าง ๆ ของการแสดงลิเกป่า ประกอบด้วย หนังสือ ตำรา รายงานการวิจัย บทความวิจัย และบทความวิชาการ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

2) ผู้วิจัยใช้แนวทางการเลือกตัวอย่างแบบมีหลักความน่าจะเป็น ใช้วิธีการเลือกข้อมูลแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยทำการสืบค้นเอกสารและงานวิจัยผ่านคำสำคัญ “ลิเกป่า” “Likay Pa” ทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องและมีความน่าเชื่อถือสำหรับการนำมาวิเคราะห์เนื้อหา

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสดงลิเกป่า

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการบันทึกข้อมูลในรูปแบบตาราง โดยแยกประเด็นตามองค์ประกอบของการแสดงลิเกป่า ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจะถูกนำมาวิเคราะห์และประมวลผลการวิเคราะห์โดยแปลความหมายใช้เกณฑ์การคัดเลือกความถี่ร้อยละ 50 ตามแบบโครงสร้างองค์ประกอบการแสดงลิเกป่าที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และสรุปผลพร้อมอธิบายรายละเอียดแบบพรรณนาวิเคราะห์

4.2.2 ขั้นตอนการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อยืนยันองค์ประกอบของการแสดงลิเกป่าโดยมีวิธีการ ดังนี้

1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย คณะลิเกป่าถาวรสุนทรศิลป์ ประกอบด้วย หัวหน้าคณะ นักแสดงประจำคณะ นักดนตรีประจำคณะ และสมาชิกในคณะ จำนวน 17 คน และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านภาคใต้ที่สามารถให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการแสดงลิเกป่า จำนวน 3 คน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์สมาชิกคณะลิเกป่าถาวรสุนทรศิลป์ สำหรับยืนยันองค์ประกอบของการแสดงลิเกป่า จำนวน 17 คน และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการบันทึกภาพ ระหว่างการเก็บข้อมูล พร้อมบันทึกเสียงและจดบันทึก โดยขออนุญาตจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลก่อนทำการบันทึก ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจะถูกนำมาวิเคราะห์และสรุปผล พร้อมอธิบายรายละเอียดได้ตารางในเชิงวิเคราะห์ พร้อมแสดงภาพประกอบ

4.2.3 ขั้นตอนการออกแบบภาพประกอบการแสดงลิเกป่า

1) ผู้วิจัยกำหนดแนวทางการออกแบบภาพประกอบการแสดงลิเกป่าเป็นขั้นตอน โดยใช้แนวคิดภาพประกอบเชิงเล่าเรื่องในการเริ่มต้นจากออกแบบตัวอักษรประกอบชื่อเรื่อง และใช้แนวคิดการออกแบบตามบริบทวัฒนธรรมสำหรับการออกแบบบุคลิกภาพจากการวิเคราะห์อัตลักษณ์ตัวละคร และออกแบบภาพประกอบพร้อมจัดวางบทเนื้อเรื่อง โดยกระบวนการออกแบบทั้งหมดจะสัมพันธ์กับทฤษฎีการสื่อสารด้วยภาพ โดยอิงจากลักษณะทางกายภาพของภูมิศาสตร์พื้นที่อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินความเหมาะสมของภาพประกอบการแสดงลิเกป่าสำหรับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ประกอบด้วย 1) ด้านการออกแบบภาพประกอบ 2) ด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้าน และ 3) ด้านศิลปวัฒนธรรมภาคใต้ ผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ประเมินความเหมาะสมของภาพประกอบไว้ดังนี้ 1) มีประสบการณ์ด้านความเชี่ยวชาญไม่น้อยกว่า 20 ปี และ 2) เคยมีประสบการณ์ในการวิจัย การศึกษา หรือการสอนเกี่ยวกับศิลปะการแสดงลิเกป่าในพื้นที่ภาคใต้

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการบันทึกภาพ ระหว่างการทำแบบประเมิน พร้อมบันทึกเสียงและจดบันทึก ข้อเสนอแนะ โดยขออนุญาตจากผู้เชี่ยวชาญก่อนทำการบันทึก ผลการประเมินผู้วิจัยวิเคราะห์ผลเป็นส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าเฉลี่ย

ตารางที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมของภาพประกอบการแสดงลิเกป่า

Table 1 List of Experts evaluate the suitability of illustrations for Likay Pa performance

อันดับ ที่ No	เพศ Gender	ตำแหน่ง Job postings	ความเชี่ยวชาญ Expertise	ประสบการณ์ (ปี) Experience (Year)
1	ชาย Male	อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปกรรมศึกษา (วิชาเอกนาฏศิลป์) Lecturer in the Department of Fine Art Education (Major in Dramatic Arts)	ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน Folk Performing Arts	47
2	ชาย Male	ผู้อำนวยการศูนย์ศิลปะและวัฒนธรรม Director of the Center for Arts and Culture	ศิลปวัฒนธรรมภาคใต้ Southern Arts and Culture	35
3	หญิง Female	อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปกรรมศึกษา (วิชาเอกศิลปศึกษา) Lecturer in the Department of Fine Art Education (Major in Art Education)	การออกแบบภาพประกอบ Illustration Design	30

เพื่อประเมินความเหมาะสมของภาพประกอบที่ใช้ในการสื่อสารการแสดงลิเกป่า ของคณะวารสุนทรศิลป์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามกระบวนการประเมินกับผู้เชี่ยวชาญเป็นรายบุคคล โดยผ่านการนำเสนอภาพประกอบในรูปแบบดิจิทัลบนอุปกรณ์ไอแพด และโน้ตบุ๊ก เพื่อให้เห็นถึงความคมชัด รายละเอียด และองค์ประกอบทางศิลปะได้อย่างชัดเจน โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนแรก ผู้วิจัยได้ชี้แจงรายละเอียดขององค์ประกอบการแสดงลิเกป่าที่ได้จากการศึกษารวมถึงบทร้องเรื่องแขกแดง ซึ่งเป็นบทร้องสำคัญที่ใช้ในการถอดเนื้อหา เพื่อออกแบบภาพประกอบ โดยจัดทำเนื้อหาทั้งหมดจำนวน 14 หน้า เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญเข้าใจบริบททางวัฒนธรรมและโครงสร้างการเล่าเรื่อง ขั้นตอนที่สอง ผู้เชี่ยวชาญได้อ่านเนื้อหา และสังเกตภาพประกอบที่นำเสนอควบคู่กันในแต่ละฉาก โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้อธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมในเชิงแนวคิดการออกแบบ องค์ประกอบภาพ และการตีความตัวละคร พร้อมทั้งเปรียบเทียบกับตารางสรุปแนวความคิดการออกแบบตัวละครของคณะลิเกป่าวารสุนทรศิลป์ ขั้นตอนที่สาม ผู้เชี่ยวชาญได้ดำเนินการประเมินภาพประกอบการแสดงลิเกป่าตามเครื่องมือเป็นแบบประเมินความเหมาะสมที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้น ขั้นตอนที่สุดท้าย ผู้วิจัยได้นำผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านมาวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยคำนวณหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อแสดงระดับความเหมาะสมของภาพประกอบในภาพรวม และใช้เป็นข้อมูลประกอบการปรับปรุงหรือพัฒนาภาพประกอบให้ดีขึ้น

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาขององค์ประกอบของการแสดงลิเกป่าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสดงลิเกป่าพบว่า เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสดงลิเกป่ามี 12 เรื่อง สามารถจำแนกออกเป็น 5 องค์ประกอบ ได้แก่ สถานที่แสดง คณะลิเกป่า เครื่องดนตรี บทขับร้อง และเครื่องแต่งกาย ได้ข้อสรุป ดังนี้

1) สถานที่แสดง การแสดงลิเกป่าในอดีต นิยมจัดแสดงในสถานที่โล่งแจ้ง เช่น ลานวัด ลานบ้าน หรือบริเวณพื้นที่ชุมชน โดยใช้เสื่อปูเป็นเวทีบนพื้นดิน ต่อมาเมื่อได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น มีการยกพื้นสร้างเวทีชั่วคราวด้วยไม้ และใช้ม่านผ้าเป็นฉากหลัง ส่วนปัจจุบัน การแสดงลิเกป่าเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เนื่องจากข้อจำกัดด้านสถานที่และการเดินทาง คณะลิเกป่า

จึงมักอาศัยเวทีสำเร็จรูปหรือพื้นที่ที่เจ้าภาพจัดเตรียมไว้ให้ สะท้อนถึงการปรับตัวของคณะลิเกป่าให้เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของผู้ชมในปัจจุบัน โดยลดความยุ่งยากในการจัดเวทีและเพิ่มความสะดวกสบายให้แก่เจ้าภาพและผู้ชม

2) คณะลิเกป่า คณะลิเกป่าโดยทั่วไป ประกอบด้วย นักแสดง นักดนตรี รวมประมาณ 15-20 คน ลูกคู่มีจำนวน 5-8 คน ทำหน้าที่ตีเครื่องดนตรี เช่น รำมะนา โหม่ง ฉิ่ง กรับ และปี่ นอกจากนี้ยังมีนักแสดงหลัก 4 คน คือ แยกแดง ยาหยี เจ้าเมือง และเสนา ส่วนชุดการแสดงทั่วไปจะดัดแปลงจากนิทานพื้นบ้านหรือวรรณกรรมท้องถิ่น โดยมีผู้แสดงประมาณ 10 คน ในอดีตผู้แสดงทั้งหมดมักเป็นชายล้วน แม้ในบทบาทของผู้หญิงก็ยังใช้ชายแสดง เนื่องจากข้อจำกัดทางวัฒนธรรมของชุมชนมุสลิม ปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน โดยผู้แสดงมีความหลากหลายทางเพศและเชื้อชาติ ส่งผลให้บทบาทมีความสมจริงและได้รับความนิยม อย่างไรก็ตาม จำนวนผู้แสดงชาวไทยมุสลิมลดลง เนื่องจากบางส่วนของนักแสดงขัดต่อหลักศาสนาอิสลาม ทำให้กลุ่มชาวไทยพุทธเข้ามาสืบสานการแสดงลิเกป่าแทน

3) เครื่องดนตรี ดนตรีของคณะลิเกป่ามีบทบาทสำคัญในการสร้างจังหวะ อารมณ์ และบรรยากาศ ประกอบด้วย เครื่องดนตรีพื้นบ้าน 6 ชนิด ได้แก่ 1) รำมะนา มีลักษณะแบบกลองหน้าหนึ่งเดียว ให้เสียงดังและกังวาน ทำจากไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้ขนุน 2) ปี่ เดิมใช้ปี่ชวา ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นปี่โหนด เพื่อให้เข้ากับลักษณะการแสดงพื้นบ้าน 3) โหม่ง มีสองลูกให้เสียงสูงต่ำใช้ตีสลับกันเพื่อสร้างจังหวะ 4) ฉิ่ง ทำหน้าที่ควบคุมจังหวะการขับร้องให้สอดคล้องกับทำนอง 5) กรับ ใช้ตีจังหวะชัด เพื่อสร้างมิติในการแสดงร่วมกับฉิ่ง และ 6) เครื่องดนตรีสมัยใหม่บางชนิดจะถูกนำมาผสมผสานเพื่อสร้างความร่วมสมัย

4) บทขับร้อง บทขับร้องลิเกป่ามีลักษณะเฉพาะ เรียกว่า ลำ เป็นกลอนเพลงที่ใช้สื่อสารอารมณ์และเนื้อหา โดยแต่ละตัวละครมีบทขับร้องที่แตกต่างกันตามบุคลิก ภาษาที่ใช้เป็นภาษาถิ่นได้ เช่น แยกแดงจะใช้ภาษาที่เลียนเสียงแขก มีสำเนียงพูดไทยไม่ชัดเพื่อสร้างความขบขัน ยาหยีใช้ภาษาถิ่นที่เข้าใจง่าย ส่วนเสนาจะเล่นมุขจากความเข้าใจผิดทางภาษาเพื่อสร้างเสียงหัวเราะ

5) เครื่องแต่งกาย การแต่งกายในการแสดงลิเกป่ามีความเรียบง่าย สะท้อนชีวิตชนบท แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ ชุดแยกแดง และชุดจากนิยายท้องถิ่น ปัจจุบันรูปแบบการแต่งกายมักยึดตามชุดแยกแดง เนื่องจากยังได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่อง โดยมีลักษณะเฉพาะ เช่น แยกแดง จะแต่งกายเลียนแบบแขกอินเดียมุสลิม ยาหยี จะแต่งชุดยาหย้าแบบผู้หญิงมุสลิม ภาคใต้ เจ้าเมือง จะสวมเสื้อราชปะแตน เสนา ตัวตลก จะสวมชุดแปลกตา เช่น โสร่งไม่มีเสื้อ

กล่าวโดยสรุป จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้ศึกษา ต่างให้ความสำคัญในรายละเอียดเกี่ยวกับองค์ประกอบของการแสดงลิเกป่าในลักษณะที่แตกต่างกัน ทั้งในแง่ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย ทำให้เห็นถึงการปรับตัวของการแสดงลิเกป่าต่อบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไป ลิเกป่าในอดีตอาจยึดโยงกับพิธีกรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ในขณะที่ปัจจุบันเน้นความบันเทิงและการสื่อสารกับผู้ชมมากขึ้น

ตารางที่ 2 แสดงผลการศึกษาคำประกอบของการแสดงลิเกป่าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Table 2 Present the results of the study on the components of the Likay Pa performance from relevant documents and research

ลำดับ No.	นักวิชาการ Scholar(s)	องค์ประกอบการแสดงลิเกป่า Components of Likay Pa Performance				
		สถานที่แสดง Performance Venue	คณะลิเกป่า Likay Pa Troupe	เครื่องดนตรี Musical Instruments	บทขับร้อง Chanting Style	เครื่องแต่งกาย Costume and Attire
1	Anukun (2013)	☑	☑	☑	☑	☑
2	BoonThonglek (2004)	☑	☑	☑	☑	☑
3	Changsan (2013)	☑	☑	☑	☑	☑

ลำดับ No.	นักวิชาการ Scholar(s)	องค์ประกอบการแสดงลิเกป่า Components of Likay Pa Performance				
		สถานที่แสดง Performance Venue	คณะลิเกป่า Likay Pa Troupe	เครื่องดนตรี Musical Instruments	บทขับร้อง Chanting Style	เครื่องแต่งกาย Costume and Attire
4	Kaewkajang et al. (2024)	-	☑	☑	-	☑
5	Khongmueanphet (2013)	☑	☑	☑	☑	☑
6	Sriunan (2013)	-	☑	☑	☑	☑
7	Siwaruk and Saowin (2018)	-	☑	☑	☑	☑
8	PeeKung (2016)	-	☑	☑	☑	☑
9	Thongphu (2007)	☑	☑	☑	☑	☑
10	Vechviroj (2022)	-	☑	☑	-	☑
11	Wiboonsri (2009)	☑	☑	☑	☑	☑
12	Yamsuwan (2023)	-	☑	☑	-	☑

จากตารางที่ 2 การศึกษาข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบการแสดงลิเกป่า พบว่า นักวิชาการจำนวน 6 คน ได้ศึกษาองค์ประกอบการแสดงลิเกป่า ทั้ง 5 องค์ประกอบ ได้แก่ สถานที่แสดง คณะลิเกป่า เครื่องดนตรี บทขับร้อง และเครื่องแต่งกาย คิดเป็นร้อยละ 50 ซึ่งสะท้อนถึงการศึกษาที่มีความครอบคลุมในเชิงโครงสร้างของการแสดงลิเกป่า โดยสามารถเข้าใจบริบททางวัฒนธรรมได้อย่างรอบด้าน ขณะเดียวกันนักวิชาการ จำนวน 3 คน เลือกศึกษาองค์ประกอบการแสดงลิเกป่า 4 ด้าน คิดเป็นร้อยละ 25 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และอีก 3 คน ศึกษาองค์ประกอบการแสดงลิเกป่า 3 ด้าน คิดเป็นร้อยละ 25 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเช่นกัน ซึ่งแม้จะมีขอบเขตการศึกษาที่แคบลง แต่ยังคงสะท้อนให้เห็นถึงความสนใจในองค์ประกอบหลักที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินเรื่องและการสื่อสารการแสดงลิเกป่า เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า องค์ประกอบที่ได้รับการศึกษาอย่างสม่ำเสมอที่สุด ได้แก่ คณะลิเกป่า เครื่องดนตรี และเครื่องแต่งกาย ซึ่งปรากฏในทุกกรณีของการศึกษา สะท้อนถึงความสำคัญในฐานะโครงสร้างหลักของการแสดง ทั้งในด้านการจัดทำทีของตัวละคร การกำกับจังหวะ และการสร้างบรรยากาศให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง การสร้างอัตลักษณ์ของตัวละคร โดยเฉพาะการแสดงลิเกป่า ซึ่งมีการแต่งกายที่สะท้อนบทบาท ความเชื่อ และความงามตามบริบทท้องถิ่น จึงสรุปได้ว่า การศึกษาที่ครอบคลุมองค์ประกอบการแสดงลิเกป่า ทั้ง 5 ด้าน มีความจำเป็นต่อการเข้าใจลิเกป่าในฐานะศิลปะการแสดงที่มีพลวัตและความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของชุมชนอย่างลึกซึ้ง ทั้งในเชิงโครงสร้าง เนื้อหา และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

5.2 ผลการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อยืนยันองค์ประกอบของการแสดงลิเกป่า พบว่า ปัจจุบันคณะลิเกป่าถาวรสุนทรศิลป์ เป็นคณะลิเกป่าคณะสุดท้ายที่ยังคงสืบทอดการแสดงอยู่ในพื้นที่อำเภอสีเลา จังหวัดตรัง นายถาวร รักรู้ สืบสานดูแลและพัฒนาคณะการแสดงจนกลายเป็น คณะลิเกป่าถาวรสุนทรศิลป์ถึงปัจจุบัน ภายใต้บริบทสังคม และภาวะเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง ทำให้ความนิยมการรับชมการแสดงลิเกป่าลดลงอย่างมาก ปัจจุบันสามารถพบเห็นการแสดงลิเกป่าได้จากการรับจ้างเป็นครั้งคราว ซึ่งมีความถี่ไม่แน่นอน โดยส่วนใหญ่จะถูกจ้างไปแสดงในงานพิธีกรรม หรืองานเฉลิมฉลองในชุมชน อาทิ งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ งานบวช งานศพ และพิธีแก้บน เป็นต้น ทำให้องค์ประกอบของศิลปะการแสดงของคณะถาวรสุนทรศิลป์เปลี่ยนไปตามความเหมาะสมกับบริบทความต้องการของผู้ชม เหลือเพียง 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) คณะลิเกป่า 2) เครื่องดนตรี และ 3) เครื่องแต่งกาย ได้ข้อสรุป ดังนี้

1) คณะลิเกป่า คณะลิเกป่าถาวรสุนทรศิลป์ จะยึดโยงกับวิถีชีวิตของสมาชิกในคณะลิเกป่า โดยสมาชิกส่วนใหญ่อาศัยเป็นหลัก คือ ทำสวน ทำประมง จะมารวมตัวกันเพื่อฝึกซ้อมการแสดงลิเกป่าเป็นครั้งคราวในช่วงเวลาว่างจากงานหลัก ทั้งนี้

เมื่อมีการว่าจ้างแสดงลิเกป่า หัวหน้าคณะจะเป็นผู้ประสานงานและแจ้งให้สมาชิกทราบล่วงหน้า โดยลักษณะการจ้างแสดงในปัจจุบันมีหลากหลายรูปแบบ หากเป็นการจ้างในระยะเวลาสั้น 15–30 นาที คณะจะเลือกแสดงเฉพาะบทร้องเรื่องแขกแดง ซึ่งเป็นเนื้อเรื่องหลักของลิเกป่า แต่หากเป็นการจ้างเหมาทั้งคืน ซึ่งปัจจุบันพบได้น้อยมาก คณะจะเริ่มต้นแสดงด้วยบทร้องเรื่องแขกแดง และตามด้วยการแสดงที่ปรับบทจากวรรณกรรมไทย เพื่อเพิ่มความหลากหลายและสร้างความบันเทิงให้แก่ผู้ชมตามลำดับ ถือเป็นการจัดการภายในกลุ่มที่มีลักษณะไม่เป็นทางการ โดยสมาชิกส่วนใหญ่เป็นเครือญาติ หรือบุคคลใกล้ชิดในชุมชน มีการแบ่งบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจนตามความถนัดและความเชี่ยวชาญ ได้แก่ นักแสดงหลัก นักแสดงรอง นักดนตรี ผู้นำขับร้อง และผู้ทำพิธีกรรมก่อนการแสดง บางคนทำหน้าที่ได้หลากหลาย สมาชิกทุกคนล้วนมีทักษะพื้นฐานร่วมกัน คือความสามารถในการร้องบทกลอนและการแสดงสด ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการแสดงลิเกป่า

2) เครื่องดนตรี เครื่องดนตรีที่ใช้ในการแสดงลิเกป่าของคณะถาวรสุนทรศิลป์ ประกอบด้วย เครื่องดนตรีพื้นบ้าน ได้แก่ รำมะนา ปี โหม่ง ฉิ่ง และกรับ ทั้งหมดเป็นเครื่องดนตรีที่ให้อรรถรสและท่วงทำนองแบบดั้งเดิม ปัจจุบันแม้ในบางคณะลิเกป่าจะมีการปรับเปลี่ยนบางส่วนให้สอดคล้องกับบริบทการแสดง แต่คณะถาวรสุนทรศิลป์ยังคงรักษาเสียงดนตรีแบบดั้งเดิมไว้ โดยไม่มีการนำเครื่องดนตรีสมัยใหม่เข้ามาใช้ เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ และด้วยเหตุผลทางวัฒนธรรมที่ต้องการอนุรักษ์ความเป็นลิเกป่า รูปแบบของวงดนตรีสามารถแบ่งได้เป็นสองประเภทตามขนาดของงาน และงบประมาณของผู้จัด ได้แก่ วงใหญ่ มีนักดนตรีประมาณ 8–10 คน วงเล็ก มีนักดนตรีประมาณ 5 คน แต่ในบางกรณีที่ผู้จัดงานจัดเตรียมเวที ฉากประกอบ เครื่องเสียง และอุปกรณ์ดนตรีไว้ครบถ้วน ก็ช่วยเพิ่มความคึกคักและความน่าสนใจให้แก่ผู้ชม

3) เครื่องแต่งกาย เครื่องแต่งกายของคณะลิเกป่าถาวรสุนทรศิลป์ มีลักษณะไม่แตกต่างจากคณะลิเกป่าในพื้นที่อื่นของจังหวัดตรัง เนื่องจากยึดมั่นในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนมุสลิมที่มีความเฉพาะเจาะจงตามบทบาทของตัวละคร เช่น แขกแดง สวมหมวกหนีบแบบมุสลิม มีหนวดเคราเข้ม สวมเสื้อคลุมยาวกับโสร่ง หรือใส่ชุดประจำท้องถิ่นของชาวมุสลิม ยะหยาห์ แต่งกายด้วยชุดยัหยาตามแบบสตรีมุสลิม นุ่งผ้าปาเต๊ะและคลุมศีรษะด้วยผ้าคลุมฮิญาบ เจ้าเมือง สวมเสื้อราชปะแตน ใส่โจงกระเบน มีผ้าคาดเอวเฉียงบ่า เสนา แต่งกายแปลกตา สวมโสร่งโดยไม่ใส่เสื้อ มีผ้าผูกคอ และแต่งหน้าขาว เพื่อสร้างความขบขันและเรียกเสียงหัวเราะจากผู้ชม

กล่าวโดยสรุป การแสดงลิเกป่าของคณะถาวรสุนทรศิลป์มี องค์ประกอบการแสดงลิเกป่า 3 องค์ประกอบ คือ 1) คณะลิเกป่า 2) เครื่องดนตรี และ 3) เครื่องแต่งกาย ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ยังคงได้รับการสืบทอดและใช้ในการแสดง ปัจจุบัน ขณะเดียวกันพบว่า องค์ประกอบที่เริ่มเลือนหายไป คือ สถานที่แสดง เนื่องจากผู้จัดงานหรือเจ้าภาพมักจัดเตรียมเวที เครื่องเสียง และอุปกรณ์อำนวยความสะดวก คณะลิเกไม่จำเป็นต้องขนย้ายเวทีและอุปกรณ์เองเช่นในอดีต และบทขับร้อง มีการลดทอนบทแสดงลงตามข้อจำกัดของระยะเวลาในการแสดงที่สั้นลง เช่น การแสดงช่วง 15–30 นาที ทำให้คณะถาวรสุนทรศิลป์จึงเลือกขับร้องเรื่องแขกแดง ซึ่งเป็นเนื้อหาหลักของการแสดงลิเกป่า แม้จะมีการปรับเปลี่ยนในบางองค์ประกอบตามบริบทสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไป แต่คณะลิเกป่าถาวรสุนทรศิลป์ยังคงรักษาอัตลักษณ์สำคัญของการแสดง เช่น การร้องบทโดยใช้ภาษาถิ่น ท่ารำ การเลียนเสียงแขก และการแทรกมุขตลกเพื่อความบันเทิง ซึ่งถือเป็นเสน่ห์เฉพาะตัวของลิเกป่าที่สืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

ตารางที่ 3 แสดงผลการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อยืนยันองค์ประกอบของการแสดงลิเกป่า

Table 3 Present the results of interviews with key informants to confirm the elements of the Likay Pa performance

ลำดับ No.	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ Key informants	องค์ประกอบการแสดงลิเกป่า Components of Likay Pa Performance				
		สถานที่แสดง Performance Venue	คณะลิเกป่า Likay Pa Troupe	เครื่องดนตรี Musical Instruments	บทขับร้อง Chanting Style	เครื่องแต่ง กาย Costume and Attire
คณะลิเกป่าถาวรสุนทรศิลป์ (Thaworn Sunthornsin Likay Pa Troupe)						
1	T. Rukroo, (personal communication, April 3, 2025)	-	☑	☑	☑	☑
2	P. Khongkaew, (personal communication, April 3, 2025)	-	☑	☑	-	☑
3	I. Khongkaew, (personal communication, April 3, 2025)	-	☑	☑	-	☑
4	P. Damnoenkan, (personal communication, April 3, 2025)	-	☑	☑	-	☑
5	K. Sae-Ong, (personal communication, April 3, 2025)	-	☑	☑	☑	☑
6	K. Thongkhamdee, personal communication, April 3, 2025	-	☑	☑	☑	☑
7	N. Saengchan, (personal communication, April 3, 2025)	-	☑	☑	-	☑
8	W. Boondech, (personal communication, April 3, 2025)	-	☑	☑	-	☑
9	D. Khunthong, (personal communication, April 4, 2025)	☑	☑	☑	-	☑
10	P. Khunthong, (personal communication, April 4, 2025)	☑	☑	☑	-	☑
11	S. Chanthut, (personal communication, April 3, 2025)	-	☑	☑	☑	☑
12	S. Srichai, (personal communication, April 3, 2025)	-	☑	☑	-	☑
13	C. Rampha, (personal communication, April 4, 2025)	-	☑	☑	-	☑
14	S. Rampha, (personal communication, April 4, 2025)	-	☑	☑	-	☑
15	P. Rukroo, (personal communication, April 3, 2025)	-	☑	☑	-	☑
16	P. Rukroo, (personal communication, April 3, 2025)	-	☑	☑	-	☑
17	J. Rukroo, (personal communication, April 3, 2025)	-	☑	☑	☑	☑
ผู้เชี่ยวชาญ (Professional)						
18	T. Changsam, (personal communication, February 22, 2025)	☑	☑	☑	☑	☑
19	W. Sapsin, (personal communication, April 25, 2025)	-	☑	☑	☑	☑
20	P. Srisuksawad, (personal communication, May 14, 2025)	-	☑	☑	-	☑

จากตารางที่ 3 ผลการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อยืนยันองค์ประกอบของการแสดงลิเกป่า จำนวน 20 คน พบว่า องค์ประกอบของการแสดงลิเกป่าที่ได้รับการยืนยันมากที่สุด ได้แก่ คณะลิเกป่า เครื่องดนตรี และเครื่องแต่งกาย ซึ่งปรากฏในทุกกรณีคิดเป็นร้อยละ 100 สะท้อนถึงบทบาทสำคัญในการกำหนดโครงสร้างการแสดง การดำเนินเรื่องในบทร้อง ด้วยดนตรีพื้นบ้าน ความสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์จากบุคลิกภาพของตัวละคร ขณะที่บทขับร้องปรากฏเป็นการยืนยัน คิดเป็นร้อยละ 40 ของข้อมูลทั้งหมด แม้จะเป็นองค์ประกอบที่สะท้อนภาษาศิลป์และอารมณ์ของการแสดง ส่วนสถานที่แสดงได้รับการยืนยัน คิดเป็นร้อยละ 15 โดยให้ความเห็นว่า แม้เจ้าภาพจะจัดหาให้ก็ถือว่าเป็นสถานที่แสดงอยู่ ซึ่งอาจสะท้อนว่าเป็นบริบทแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้ตามพื้นที่ และไม่ใช่องค์ประกอบหลักในเชิงเนื้อหาของการแสดง ดังนั้นสรุปโดยรวมพบว่า ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 1 คน เลือกยืนยันองค์ประกอบครบทั้ง 5 องค์ประกอบ ขณะที่ 6 คน เลือกยืนยัน 4 องค์ประกอบ

และ 13 คน เลือกยืนยัน 3 องค์ประกอบ ซึ่งสะท้อนแนวโน้มการให้ความสำคัญกับองค์ประกอบหลักที่ปรากฏชัดเจนในการแสดงลีเกปา ที่คณะลีเกปาถาวรสุนทรศิลป์ยังคงใช้เป็นองค์ประกอบประจำในการแสดงทุกครั้ง จึงสรุปได้ว่า องค์ประกอบที่ได้รับการยืนยันอย่างสม่ำเสมอ มี 3 องค์ประกอบ มีบทบาทสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ของตัวละคร กำกับจังหวะการแสดง และสื่อสารคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น

5.3 ผลการออกแบบภาพประกอบการแสดงลีเกปาคณะถาวรสุนทรศิลป์ พบว่า บทร้องเรื่องแขกแดง ของคณะถาวรสุนทรศิลป์ มีตัวละครหลัก 4 ตัวละคร ได้แก่ แขกแดง ยาหยี เสนา และเจ้าเมือง ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวภาคใต้ ทั้งยังแฝงด้วยอิทธิพลจากวัฒนธรรมภายนอก คณะถาวรสุนทรศิลป์ เล่าว่า ตัวละครแขกแดงที่สันนิษฐานว่าเป็นพ่อค้าชาวอินเดีย ซึ่งเดินทางเข้ามาค้าขายกับชุมชนภาคใต้ในอดีต บทร้องเรื่องแขกแดง มักกล่าวถึงการเดินทางของแขกแดงจากเมืองมะลักกะตา สันนิษฐานว่าเป็นเมืองโกลกาทา ประเทศอินเดีย มีการแต่งงานกับหญิงสาวชาวไทยมุสลิมที่เป็นญาติกับเจ้าเมือง แขกแดงสู่ขอหญิงสาวมาเป็นภรรยา และมีมิตรสหายเป็นเสนา นำไปสู่การเล่าเรื่องที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมของแขกต่างชาติและคนในท้องถิ่นผ่านบริบทของครอบครัว ความขัดแย้ง และอารมณ์ความรู้สึก เช่น ความคิดถึงบ้านเกิด และความไม่เข้าใจในวิถีชีวิตของอีกฝ่าย ซึ่งล้วนเป็นประเด็นที่สะท้อนสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่ นอกจากนี้ การแสดงลีเกปาของคณะถาวรสุนทรศิลป์ มีความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนเนื้อหาให้เหมาะสมกับพื้นที่และกลุ่มผู้ชมแต่ละท้องถิ่น มีการประยุกต์และสอดแทรกเรื่องราวท้องถิ่นเข้าไปในการแสดง เห็นถึงพลวัตของศิลปะการแสดงที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับบริบทของชุมชนและยุคสมัย จากข้อมูลนี้ ผู้วิจัยกำหนดแนวทางการออกแบบภาพประกอบเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ออกแบบตัวอักษรประกอบชื่อเรื่อง 2) ออกแบบบุคลิกภาพตัวละคร และ 3) ออกแบบภาพประกอบ 4) การประเมินความเหมาะสมของภาพประกอบจากผู้เชี่ยวชาญ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ออกแบบตัวอักษรประกอบชื่อเรื่อง ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์บทร้องเรื่องแขกแดง และสรุปเป็นชื่อเรื่องจำนวน 10 ชื่อ และเพื่อให้ได้ชื่อเรื่องที่เหมาะสมที่สุด ผู้วิจัยได้จัดสนทนากลุ่มย่อยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 คน ในการพิจารณาความสอดคล้องของชื่อเรื่องกับเนื้อหา บริบทวัฒนธรรม และความน่าสนใจสำหรับกลุ่มเป้าหมาย

ตารางที่ 4 แสดงผลการพิจารณาความสอดคล้องของชื่อเรื่องกับเนื้อหา

Table 4 Results of the Evaluation of the Consistency Between the Title and Content

แบบที่ Type	แบบตัวอักษร Font Style	จำนวนผู้พิจารณา Number of Reviewers	ผลรวมคิดเป็นร้อยละ Percentage Total
แบบที่ 1 Type 1		13 คน 13 participants	ร้อยละ 76.4 Percentage 76.4
แบบที่ 2 Type 2		9 คน 9 participants	ร้อยละ 52.9 Percentage 52.9
แบบที่ 3 Type 3		ไม่มีผู้เลือกพิจารณา No participants chose this option.	-

แบบที่ Type	แบบตัวอักษร Font Style	จำนวนผู้พิจารณา Number of Reviewers	ผลรวมคิดเป็นร้อยละ Percentage Total
แบบที่ 4 Type 4		16 คน 16 participants	ร้อยละ 94.2 Percentage 94.2
แบบที่ 5 Type 5		7 คน 7 participants	ร้อยละ 41.2 Percentage 41.2
แบบที่ 6 Type 6		6 คน 6 participants	ร้อยละ 35.2 Percentage 35.2
แบบที่ 7 Type 7		ไม่มีผู้เลือกพิจารณา No participants chose this option	-
แบบที่ 8 Type 8		10 คน 10 participants	ร้อยละ 58.8 Percentage 58.8
แบบที่ 9 Type 9		9 คน 9 participants	ร้อยละ 52.9 Percentage 52.9
แบบที่ 10 Type 10		ไม่มีผู้เลือกพิจารณา No participants chose this option	-

จากตารางที่ 4 แสดงผลการพิจารณาความสอดคล้องของชื่อเรื่องกับเนื้อหาโดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 คน ในการพิจารณาความสอดคล้องของชื่อเรื่องกับเนื้อหา บริบทวัฒนธรรม และความน่าสนใจสำหรับกลุ่มเป้าหมาย จะเห็นว่ากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญพิจารณาเลือกแบบที่ 4 ลิเกป่า การร้องรำทำเพลงแห่งอันดามัน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 94.2 โดยให้ข้อเสนอแนะตัดคำว่า การร้องรำทำเพลง เพื่อให้อ่านง่ายขึ้น ตรงประเด็น จึงสรุปได้ว่า ชื่อเรื่องที่ได้รับการพิจารณาความเห็นชอบสูงสุด คือ แบบที่ 4 “ลิเกป่า มหัศจรรย์แห่งอันดามัน” ซึ่งสะท้อนภาพรวมของเนื้อหาได้อย่างชัดเจน เชื่อมโยงกับบริบทวัฒนธรรมในพื้นที่อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง

2) ออกแบบบุคลิกภาพตัวละคร ผู้วิจัยได้วิเคราะห์อัตลักษณ์ตัวละครเด่นเพื่อกำหนดแนวทางในการออกแบบบุคลิกภาพตัวละคร โดยมุ่งเน้นอัตลักษณ์เฉพาะตัวของแต่ละบทบาท จุดเด่นเชิงบุคลิกภาพ ลักษณะการออกแบบ และกำหนดโทนสีในการออกแบบ โดยมีแนวคิดต้นแบบตัวละคร 4 ตัว คือ แยกแดง ยาหยี เจ้าเมือง และเสนา

รูปที่ 2 นักแสดงหลักจากคณะลิเกป่าถาวรสุนทรศิลป์

Figure 2 Key Performer from the Thaworn Sunthornsins Likay Pa Troupe

ตารางที่ 5 แสดงแนวคิดการออกแบบบุคลิกภาพตัวละคร เรื่องลิเกป่า มหัศจรรย์แห่งอันดามัน

Table 5 presents the character personality design concepts for the performance Likay Pa: The Andaman Wonder

ตัวละคร Character	แนวคิดบุคลิกภาพ Personality Concept	ลักษณะการออกแบบ Design Characteristics	โทนสีที่ใช้ในการออกแบบ Color Tone
แยกแดง Khaek Daeng	ชายมุสลิมต่างแดนผู้สร้างสีสัน มีบุคลิก จริงใจ ตลกขบขัน เป็นมิตร สะท้อน ความหลากหลายทางวัฒนธรรม A foreign Muslim man who brings vibrancy to the setting, characterized by sincerity, humor, and friendliness, reflecting the richness of cultural diversity.	ใบหน้าคมเข้ม หนวดเครายาว หมวก หนึบ เสื้อเชิ้ตตัวใหญ่คลุมด้วยเสื้อ ท้องถิ่นมุสลิม สวมสร้อย ทำทาง อารมณ์ดี ยิ้มง่าย พูดจาเป็นกันเอง He has a sharp, dark-toned face, a long beard, and wears a oversized shirt covered by local Muslim attire and a sarong. His manner is cheerful, he smiles easily, and speaks in a friendly, informal way	ชมพู ฟ้า เขียว Pink Sky Blue Green
ยาหยี Yah Yee	หญิงสาวมุสลิมชาวใต้ ผู้เรียบร้อย อ่อนโยน รักครอบครัว เป็นแม่แบบ หญิงไทยมุสลิม	ใบหน้าสวยคม ดวงตาโต สวมชุด ย่าหยาโบราณสีทอง ผ้าปาเต๊ะลาย ท้องถิ่น คลุมฮิญาบ ยิ้มแย้ม เรียบร้อย	ทอง น้ำตาล เหลืองพาสเทล

ตัวละคร Character	แนวคิดบุคลิกภาพ Personality Concept	ลักษณะการออกแบบ Design Characteristics	โทนสีที่ใช้ในการออกแบบ Color Tone
	A young Muslim woman from Southern Thailand who is modest, gentle, and family-oriented, representing an ideal model of a Thai Muslim woman.	She has a strikingly beautiful face with large eyes, wearing a traditional golden ya-ya dress paired with locally patterned <i>batik</i> fabric and a hijab. She appears cheerful and composed.	Gold Brown Pastel Yellow
เจ้าเมือง Chao Mueang	ผู้นำในชุมชน มีอำนาจแต่เปี่ยมเมตตา สุขุม ขรึม มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ยิ้ม น้อย ใจดี A community leader who holds authority yet is compassionate, composed, and serious, demonstrating emotional maturity, with a reserved smile and a kind-hearted nature.	ใบหน้าคม หนวดบาง เลื้อยคอร่าขปะแต่น โจงกระเบน ผ้าคาดเอวเฉียงบ่า บุคลิกนิ่ง สุภาพ พูดน้อยแต่หนักแน่น He has a sharp face with a thin mustache, wearing a high-collared royal-style shirt, <i>jongkraben</i> , and a sash draped across his shoulder. His demeanor is calm and polite, speaking little but with firmness.	ขาว น้ำเงินเข้ม น้ำตาลแก่ White Dark Blue Dark Brown
เสนา Se Na	ผู้ติดตามเจ้าเมือง มีบทบาทสร้างความครื้นเครง เป็นตัวตลก ขี้เล่น เคลื่อนไหวเร็ว พูดจาขบขัน A retainer of the local lord who plays a role in creating liveliness, acting as a jester; playful, quick in movement, and speaks humorously.	รูปร่างใหญ่ ไม่ใส่เสื้อ นุ่งโสร่งลายพื้นบ้าน ผ้าขาวม้าพาดบ่า แต่งหน้าขาวแบบตัวตลก ทำทางคล่องแคล่ว พูดมุขตลกตลอดเวลา He has a large build, is shirtless, wearing a sarong with a local pattern and a <i>pha khao ma</i> draped over his shoulder, with white clown-style makeup. His movements are agile, and he constantly delivers jokes	ดำ ครีม แดง Black Cream Red

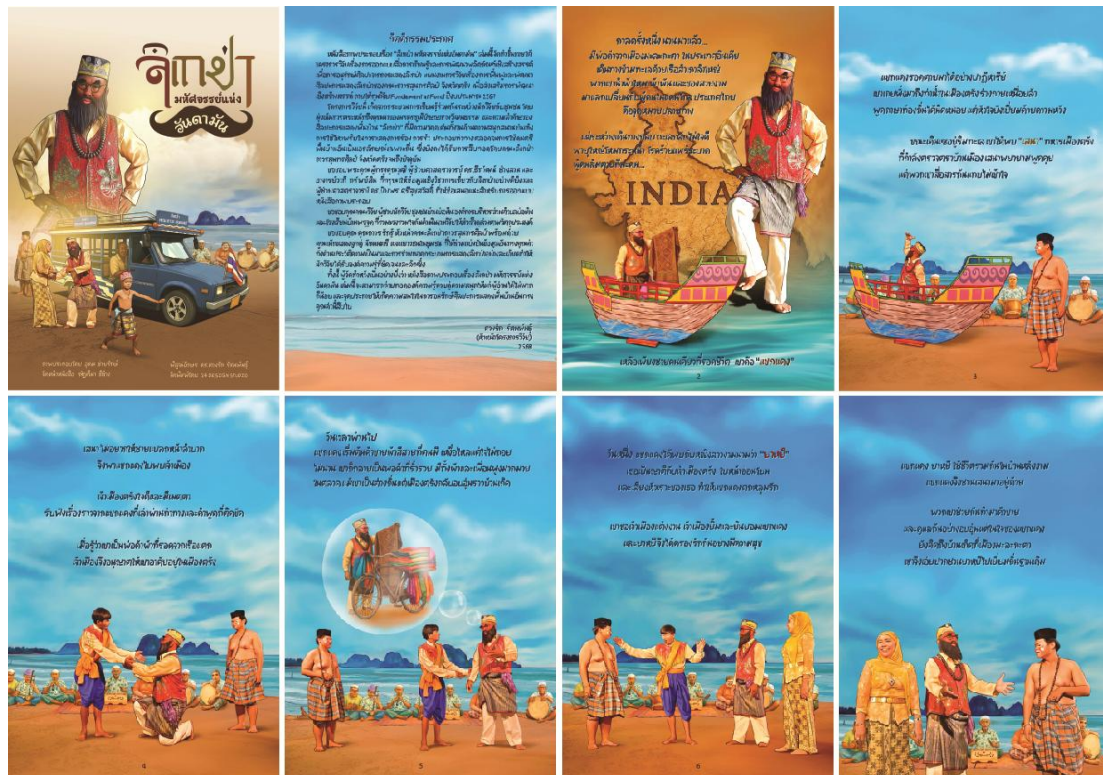
จากตารางที่ 5 แสดงแนวคิดการออกแบบบุคลิกภาพตัวละคร เรื่องลิเกป่า มหัทศจรยแห่งอันดามัน จะเห็นได้ว่า การกำหนดบุคลิกภาพ ลักษณะทางกายภาพ และโทนสีที่ใช้ในการออกแบบอย่างมีนัยยะเชิงสัญลักษณ์ ดังนี้ 1) แยกแดง ตัวแทนชาวมุสลิมต่างแดนที่มีบทบาทสร้างสีสันให้แก่การแสดง บุคลิกภาพเน้นความจริงใจ ตลกขบขัน เป็นมิตร สื่อถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม การออกแบบเน้นใบหน้าคมเข้ม หนวดเครายาว และเครื่องแต่งกายแบบชาวมุสลิม เช่น เสื้อเชิ้ตตัวใหญ่คลุมด้วยเสื้อท้องถิ่น สวมโสร่ง โทนสีที่ใช้ ได้แก่ ชมพู ฟ้า และเขียว ซึ่งสะท้อนความสดใสและความเป็นกันเอง 2) ยายหิญาฮามุสลิมชาวดัตช์เป็นตัวแทนของความเรียบร้อย อ่อนโยน และรักครอบครัว บุคลิกภาพแสดงถึงแม่แบบหญิงไทยมุสลิม การออกแบบเน้นความงามแบบดั้งเดิม เช่น ใบหน้าสวยคม ดวงตาโต สวมชุดย้าหย่า ผ้าปาเต๊ะลายท้องถิ่น และคลุมฮิญาบ

โทนสีที่ใช้ ได้แก่ ทอง น้ำตาล และเหลืองพาสเทล ซึ่งสะท้อนความอบอุ่นและความสง่างาม 3) เจ้าเมือง ตัวแทนผู้นำชุมชนที่มีอำนาจแต่เปี่ยมเมตตา บุคลิกภาพสุขุม ชริม และมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ การออกแบบเน้นความสง่างามแบบไทย เช่น เสื้อคอราชปะแตน โจงกระเบน ผ้ายาคาดเอวเฉียงบ่า ใบหน้าคม หนวดบาง โทนสีที่ใช้ ได้แก่ ขาว น้ำเงินเข้ม และน้ำตาลแก่ ซึ่งสะท้อนความมั่นคงและความน่าเคารพ และ 4) เสนา ตัวละครผู้ติดตามเจ้าเมืองที่มีบทบาทสร้างความครื้นเครง เป็นตัวตลก ขี้เล่น และเคลื่อนไหวรวดเร็ว บุคลิกภาพเน้นความขบขันและความเป็นกันเอง การออกแบบเน้นความเรียบง่าย เช่น รูปร่างใหญ่ ไม่ใส่เสื้อ นุ่งโสร่งลายพื้นบ้าน ผ้ายาวม้าพาดบ่า และแต่งหน้าขาวแบบตัวตลก โทนสีที่ใช้ ได้แก่ ดำ ครีมน และแดง ซึ่งสะท้อนความตลกขบขันและชีวิตชีวา

รูปที่ 3 ภาพประกอบบุคลิกภาพตัวละคร
Figure 3 Character Personality Illustration

3) ออกแบบภาพประกอบ ผู้วิจัยกำหนดเนื้อเรื่อง และลำดับภาพประกอบจากบทโครงเรื่องแขกแดง มาวิเคราะห์เรียบเรียงเป็นลำดับเหตุการณ์ จำนวน 14 หน้า ขนาด 21 x 29.7 เซนติเมตร เพื่อใช้เป็นโครงสร้างหลักในการกำหนดบท เนื้อเรื่อง และลำดับภาพประกอบ กระบวนการออกแบบได้พิจารณาความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาและภาพประกอบ ทั้งด้านบุคลิกภาพ บทบาท และความสัมพันธ์ของตัวละครในบริบทการแสดงลีลา โดยอิงจากลักษณะทางกายภาพของพื้นที่อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง เพื่อให้เนื้อหาและภาพประกอบสื่อสารคุณค่าทางวัฒนธรรม และส่งเสริมการเรียนรู้เข้าถึงกลุ่มเยาวชนเป้าหมายได้ มีรายละเอียดดังนี้

รูปที่ 4 ภาพประกอบในรูปแบบหนังสือ หน้า 1 – 8
Figure 4 Illustrated Book Format, Pages 1–8

รูปที่ 5 ภาพประกอบในรูปแบบหนังสือ หน้า 9-14
Figure 5 Illustrated Book Format, Pages 9–14

4) ประเมินความเหมาะสมของภาพประกอบจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยนำหนังสือภาพประกอบ เรื่องลิเกป่ามหัศจรรย์แห่งอันดามัน ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วย 1) ด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้าน 2) ด้านศิลปวัฒนธรรมภาคใต้ และ 3) ด้านการออกแบบภาพประกอบ โดยใช้เกณฑ์การประเมินระดับความเหมาะสม 5 ระดับ ของ Likert อ้างใน Khammani (2010) ตามเกณฑ์ดังนี้

4.51–5.00	ดีมาก (Excellent)
3.51–4.50	ดี (Good)
2.51–3.50	ปานกลาง (Moderate)
1.51–2.50	พอใช้ (Fair)
1.00–1.50	ต้องปรับปรุง (Needs Improvement)

แบบประเมินความเหมาะสมของภาพประกอบสำหรับผู้เชี่ยวชาญ มี 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) ความเหมาะสมของเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอของภาพประกอบ 2) ความสมบูรณ์ของเนื้อหาและการเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหาเกี่ยวกับภาพประกอบ 3) การออกแบบภาพประกอบมีความทันสมัยเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย 4) การเลือกใช้ตัวอักษรมีความเหมาะสม 5) ความเข้าใจของภาษาที่ใช้และการจัดวางตัวอักษรในภาพประกอบ และ 6) การกำหนดโทนสีภาพประกอบมีความเหมาะสมสรุปผลการประเมินดังนี้

ตารางที่ 6 ผลการประเมินความเหมาะสมของภาพประกอบจากผู้เชี่ยวชาญ

Table 6 Expert Evaluation of the Appropriateness of the Illustrations

ลำดับ No.	ประเด็นคำถาม Key Question	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน SD.	ค่าเฉลี่ย Mean	ระดับ Level
ด้านที่ 1 ความเหมาะสมของเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอของภาพประกอบ Aspect 1: Appropriateness of the content and presentation format of the illustrations.				
1.1	ความเหมาะสมของเนื้อหาในภาพประกอบสอดคล้องกับโครงเรื่องฉาก แดงของคณะถาวรสุนทรศิลป์ The appropriateness of the illustration content aligns with the narrative of Khaek Daeng from the Thavorn Sunthorn Sinlap ensemble.	0.58	4.33	ดี Good
1.2	ความเหมาะสมของรูปแบบการนำเสนอของภาพประกอบช่วยให้เข้าใจ เนื้อหาได้ง่ายและชัดเจน The appropriateness of the illustration presentation format facilitates clear and easy understanding of the content.	0.00	4.00	ดี Good
1.3	ภาพประกอบมีความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของสื่อการเรียนรู้ The illustrations are appropriate for the intended objectives of the learning materials.	0.58	4.67	ดีมาก Excellent
	ผลประเมินรวม Overall evaluation	0.34	4.33	ดี Good
ด้านที่ 2 ความสมบูรณ์ของเนื้อหาและการเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหาเกี่ยวกับภาพประกอบ Aspect 2: Completeness of content and the logical sequencing of content in relation to the illustrations.				

ลำดับ No.	ประเด็นคำถาม Key Question	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน SD.	ค่าเฉลี่ย Mean	ระดับ Level
2.1	ความเหมาะสมของเนื้อหาในภาพประกอบครอบคลุมประเด็นสำคัญของการแสดงลิเกป่า The appropriateness of the illustration content covers the key aspects of the Likay Pa performance	0.00	4.00	ดี Good
2.2	ความเหมาะสมของการเรียงลำดับเนื้อหาในภาพประกอบเป็นไปตามลำดับความสำคัญของบทร้อง The sequencing of content in the illustrations appropriately follows the order of importance in the narrative verses.	0.00	5.00	ดีมาก Excellent
2.3	ความเหมาะสมของภาพประกอบช่วยเสริมความสมบูรณ์ของเนื้อหา The appropriateness of the illustrations serves to reinforce and enhance the overall completeness of the content.	0.58	4.67	ดีมาก Excellent
	ผลประเมินรวม Overall evaluation	0.51	4.56	ดีมาก Excellent
ด้านที่ 3 การออกแบบภาพประกอบมีความทันสมัยเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย Aspect 3: The illustration design is modern and appropriate for the target audience.				
3.1	การออกแบบภาพประกอบดูน่าดึงดูดสำหรับกลุ่มเป้าหมาย The illustration design appears attractive to the target audience.	0.58	4.67	ดีมาก Excellent
3.2	ความเหมาะสมของภาพประกอบสอดคล้องกับความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย The appropriateness of the illustrations corresponds with the interests of the target audience.	0.58	4.33	ดี Good
3.3	การออกแบบภาพประกอบผสมผสานความทันสมัยกับอัตลักษณ์ของคณะลิเกป่าถาวรสุนทรศิลป์ได้ดี The illustration design effectively integrates modernity with the unique identity of the Thaworn Sunthorn Sin Likay Pa troupe.	0.00	4.00	ดี Good
	ผลประเมินรวม Overall evaluation	0.34	4.33	ดี Good
ด้านที่ 4 การเลือกใช้ตัวอักษร Aspect 4: The selection of typefaces.				
4.1	ตัวอักษรที่เลือกใช้ในภาพประกอบอ่านง่ายและเหมาะสมกับเนื้อหา The typefaces selected in the illustrations are easy to read and appropriate to the content.	0.00	4.00	ดี Good
4.2	ขนาดและรูปแบบตัวอักษรเหมาะสมกับการใช้งานในสื่อการเรียนรู้ The size and style of the typefaces are appropriate for use in educational media.	0.58	4.33	ดี Good
4.3	การเลือกตัวอักษรช่วยเสริมความชัดเจนของภาพประกอบโดยรวม	0.58	4.33	ดี Good

ลำดับ No.	ประเด็นคำถาม Key Question	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน SD.	ค่าเฉลี่ย Mean	ระดับ Level
	The selection of typefaces enhances the overall clarity of the illustrations.			
	ผลประเมินรวม Overall evaluation	0.19	4.22	ดี Good
ด้านที่ 5 ความเข้าใจของภาษาที่ใช้และการจัดวางตัวอักษรในภาพประกอบ Aspect 5: Comprehensibility of the language used and the arrangement of typefaces in the illustrations.				
5.1	ภาษาที่ใช้ในภาพประกอบเข้าใจง่ายและเหมาะสมกับระดับความรู้ของกลุ่มเป้าหมาย The language used in the illustrations is easy to understand and appropriate to the knowledge level of the target audience.	0.58	3.67	ดี Good
5.2	ภาษาที่ใช้ในภาพประกอบช่วยให้อ่านและทำความเข้าใจได้สะดวก The language used in the illustrations facilitates ease of reading and comprehension.	0.00	4.00	ดี Good
5.3	ภาษาที่ใช้ในภาพประกอบหลีกเลี่ยงความสับสนหรือเข้าใจผิดได้ดี The language used in the illustrations effectively avoids confusion or misunderstanding.	1.00	4.00	ดี Good
	ผลประเมินรวม Overall evaluation	0.19	3.89	ดี Good
ด้านที่ 6 การกำหนดโทนสีภาพประกอบ Aspect 6: The determination of color tones in the illustrations.				
6.1	การกำหนดโทนสีที่ใช้ในงานภาพประกอบเหมาะสมกับรูปแบบการแสดงลิเกป่า The determination of color tones used in the illustrations is appropriate to the style of Likay Pa performance.	0.58	4.67	ดีมาก Excellent
6.2	การเลือกโทนสีช่วยเพิ่มความน่าสนใจและความชัดเจนของงานภาพประกอบ The selection of color tones enhances both the attractiveness and clarity of the illustrations.	0.58	4.67	ดีมาก Excellent
6.3	โทนสีสอดคล้องกับอารมณ์และวัฒนธรรมของเนื้อหาการแสดงลิเกป่าของคณะถาวรสุนทรศิลป์ The color tones are consistent with the mood and cultural context of the Likay Pa performance by the Thaworn Sunthorn Sin troupe.	0.58	4.33	ดี Good
	ผลประเมินรวม Overall evaluation	0.20	4.56	ดีมาก Excellent
ผลประเมินรวมทุกด้าน Overall evaluation results			4.32	ดี Good

จากตารางที่ 6 ผลการประเมินความเหมาะสมของภาพประกอบจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน มีค่าเฉลี่ยที่ 4.32 อยู่ระดับดี จะเห็นได้ว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีสองด้าน คือ ด้านที่ 2 ความสมบูรณ์ของเนื้อหาและการเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหา กับภาพประกอบ และ ด้านที่ 6 การกำหนดโทนสีภาพประกอบมีความเหมาะสม โดยมีค่าเฉลี่ย 4.56 ระดับ ดีมาก โดยผู้เชี่ยวชาญประเมินเห็นพ้องกันว่าภาพประกอบสามารถนำเสนอประเด็นสำคัญของการแสดงได้ครอบคลุมและมีการจัดลำดับที่ชัดเจนสอดคล้องกับบทโครงของการแสดงได้ และโทนสีที่ใช้ในภาพประกอบมีความเหมาะสมช่วยเพิ่มความน่าสนใจและความชัดเจนได้ดี ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ด้านที่ 5 ความเข้าใจของภาษาที่ใช้และการจัดวางตัวอักษรในภาพประกอบ โดยมีค่าเฉลี่ย 3.89 ระดับดี โดยผู้เชี่ยวชาญประเมินให้ความเห็นว่าภาษาที่ใช้ในภาพประกอบอาจยังไม่เหมาะสมหรือเข้าใจง่ายเพียงพอ สำหรับกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะเพิ่มเติมทางการปรับปรุงภาพประกอบ โดยเน้นการเพิ่มรายละเอียดหรือกรณีตัวอย่างที่ชัดเจนในภาพ แนะนำให้พิจารณาทดสอบกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อประเมินความเหมาะสมของระดับภาษาและการจัดวางองค์ประกอบภาพ เพื่อให้สื่อสารได้ตรงตามวัตถุประสงค์ทางเนื้อหาและการรับรู้อย่างแท้จริง

สรุปข้อเสนอแนะเชิงคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญการประเมินความเหมาะสมของภาพประกอบ ดังนี้

- 1) ด้านความเหมาะสมของเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอของภาพประกอบ ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะว่า บทโครงเรื่องฉากแต่ง ซึ่งผู้วิจัยนำมาถอดความเพื่อใช้เป็นเนื้อหาในภาพประกอบ มีการเรียบเรียงเนื้อหาอย่างเป็นลำดับตามบทโครงเดิม ทำให้สื่อสารเนื้อหาได้ชัดเจนและเข้าใจง่าย สอดคล้องกับรูปแบบการนำเสนอภาพ เพียงแต่มีบางถ้อยคำที่ยังมีลักษณะยืดยาว ซึ่งควรพิจารณาตัดหรือปรับถ้อยคำบางส่วนเพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และช่วยให้การรับรู้เนื้อหาที่มีความกระชับยิ่งขึ้น
- 2) ด้านความสมบูรณ์ของเนื้อหาและการเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหาภาพประกอบ ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะว่า เนื้อหาที่ผู้วิจัยเรียบเรียงมีความครอบคลุมตรงประเด็น และสอดคล้องกับรูปแบบของภาพประกอบที่ปรากฏในหนังสือ ส่งผลให้ผู้รับสารเข้าใจเรื่องราวได้อย่างง่ายและครบถ้วน
- 3) ด้านการออกแบบภาพประกอบที่ทันสมัยและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ผู้วิจัยควบคุมโทนสีของภาพประกอบได้อย่างน่าสนใจ เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย อีกทั้งยังสะท้อนถึงอัตลักษณ์ความเป็นพื้นถิ่นของจังหวัดตรังได้ชัดเจน โดยเฉพาะรายละเอียดปลีกย่อย เช่น ลวดลายบนเครื่องแต่งกายของตัวละคร ซึ่งสะท้อนอัตลักษณ์เฉพาะของคณะลูกป้อ
- 4) ด้านการเลือกใช้ตัวอักษร ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะว่า การเลือกใช้ตัวอักษรหัวกลมมีความเหมาะสมเนื่องจากอ่านง่ายและมีลายเส้นที่ทันสมัย สอดคล้องกับรูปแบบและขนาดที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้อ่าน ทั้งนี้ หากสามารถเพิ่มเงาด้านหลังตัวอักษรได้ จะช่วยให้ตัวอักษรมีความโดดเด่นและชัดเจนยิ่งขึ้น
- 5) ด้านความเข้าใจของภาษาที่ใช้และการจัดวางตัวอักษรในภาพประกอบ ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ภาษาที่ผู้วิจัยเลือกใช้มีลักษณะกึ่งทางการ ซึ่งเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เข้าใจเนื้อหาได้ง่ายและสามารถเชื่อมโยงกับภาพประกอบได้ โดยไม่ก่อให้เกิดความสับสนหรือการตีความผิดพลาด หากมีการสอดแทรกคำพื้นถิ่นพร้อมคำอธิบายไว้ในส่วนท้ายของรูปเล่ม จะช่วยเสริมความรู้และสร้างคุณค่าเชิงวัฒนธรรมเพิ่มเติม
- 6) ด้านการกำหนดโทนสีของภาพประกอบ ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะว่า โทนสีที่ใช้ในภาพประกอบมีความชัดเจนและสะท้อนภูมิสภาพของพื้นที่วิจัย ส่งผลให้ภาพประกอบมีความน่าสนใจและสามารถสื่อสารเนื้อหาได้ตรงประเด็น

รูปที่ 10 ต้นแบบหนังสือภาพประกอบเรื่อง ลิเกปา มหัศจรรย์แห่งอันดามัน

Figure 10 Prototype of the Illustrated Book Likay Pa the Andaman Wonder

6. การอภิปรายผล สรุป และข้อเสนอแนะ

6.1 อภิปรายผล

คณะลิเกปาถาวรสุนทรศิลป์ ยังคงรักษาองค์ประกอบสำคัญของการแสดงลิเกปาไว้ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) คณะลิเกปา 2) เครื่องดนตรี และ 3) เครื่องแต่งกาย ได้รับการสืบทอดและใช้ในการแสดงจริง ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมและบริบทสมัยใหม่ แม้องค์ประกอบบางประการของการแสดงลิเกปาเริ่มเลือนหายไปจากกระบวนการแสดง ทั้งด้านสถานที่แสดง ซึ่งในอดีตมักเป็นเวทีไม้ที่คณะลิเกจัดเตรียมและประกอบขึ้นเอง แต่ปัจจุบันเจ้าภาพเป็นผู้จัดหาเวที เครื่องเสียง และอุปกรณ์ประกอบการแสดงไว้ล่วงหน้า ทำให้คณะลิเกไม่จำเป็นต้องขนย้ายหรือจัดสร้างเวทีเอง และด้านบทขับร้อง มีการปรับเปลี่ยนอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะการลดทอนบทแสดงและเนื้อหาการขับร้องลง เนื่องจากข้อจำกัดของเวลาในการแสดง คณะลิเกปาถาวรสุนทรศิลป์เลือกใช้บทหลักเรื่องแขกแดงทำการแสดงตามเวลาที่มี เป็นกลยุทธ์เพื่อให้การแสดงเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของผู้ชม อัตลักษณ์สำคัญที่เป็นเสน่ห์เฉพาะตัวของคณะลิเกปาถาวรสุนทรศิลป์ คือ การใช้ภาษาถิ่น การเลียนเสียงแขก การแต่งหน้าขาว และการแทรกมุขตลกเพื่อสร้างความบันเทิงแก่ผู้ชม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Siwaruk and Sawain (2018) ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมา รูปแบบ และแนวทางการอนุรักษ์ลิเกปาคณะถาวรสุนทรศิลป์ ณ บ้านพรุจูด ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง โดยระบุว่า การแสดงลิเกปามีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ โรงลิเก การแต่งกาย เครื่องดนตรี ขั้นตอนการแสดง และบทภาคครู ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าแม้ในช่วงเวลาที่เปลี่ยนไป ลิเกปายังคงรักษาโครงสร้างและอัตลักษณ์ที่สืบทอดจากอดีตไว้ได้ดี ตามความเหมาะสมของบริบทพื้นที่

ขั้นตอนการออกแบบภาพประกอบ ผู้วิจัยดำเนินการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ออกแบบตัวอักษรประกอบชื่อเรื่อง 2) ออกแบบบุคลิกภาพตัวละคร 3) ออกแบบภาพประกอบ และ 4) ประเมินความเหมาะสมของภาพประกอบจากผู้เชี่ยวชาญใกล้เคียงกับงานวิจัยของ Thongchung (2023) ทำการศึกษาปัจจัยในการออกแบบภาพประกอบประเภทการ์ตูนที่มีผลต่อการสื่อสารด้านอารมณ์ ความรู้สึก และสื่อความหมาย ของคนต่างวัยและต่างวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยหลักการออกแบบภาพประกอบ วิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพขององค์ประกอบประเภทการ์ตูนและเปรียบเทียบความสัมพันธ์ เพื่อนำเสนอลักษณะทางกายภาพขององค์ประกอบในการออกแบบภาพประกอบประเภทการ์ตูนที่สื่อ

ความหมายของคนต่างช่วงวัยและต่างวัฒนธรรม โดยมีขั้นตอนการออกแบบภาพประกอบตัวการ์ตูนที่ส่งผลต่อการรับรู้ด้านอารมณ์ ความรู้สึก และสื่อความหมายของคนต่างช่วงวัยและต่างวัฒนธรรม ผ่าน 3 มิติ ได้แก่ 1) การใช้เส้นสีดำ เพื่อสื่ออารมณ์ในการออกแบบโครงสร้างตัวละคร และให้กลุ่มตัวอย่างประเมินความแตกต่าง 2) การใช้สีคู่ขัดแย้ง เพื่อสร้างระยะและมิติให้กับตัวละคร และ 3) ปัจจัยประกอบ เช่น การออกแบบฉากเพื่อส่งเสริมอารมณ์ บอกเล่าเรื่องราวและเหตุการณ์ การออกแบบหน้าตาตัวละครตามช่วงอารมณ์ เพื่อแสดงออกถึงความรู้สึก การรับรู้ จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบภาพประกอบประเมิน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการออกแบบตามบริบทวัฒนธรรมในเรื่องของการตั้งเอาการรับรู้ของคน ที่ต่างช่วงวัย และต่างวัฒนธรรมมาออกแบบออกแบบภาพประกอบตัวการ์ตูน ซึ่งการออกแบบหนังสือภาพประกอบเรื่อง ลิเกปามหัทศวรรย์แห่งอันดามันที่ได้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดการออกแบบตามบริบทวัฒนธรรมในการวิเคราะห์องค์ประกอบของการแสดงลิเกปามาเป็นรากฐานของการออกแบบโครงเรื่อง และใช้แนวคิดภาพประกอบเชิงเล่าเรื่องโดยใช้ภาพประกอบเรื่องเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดเรื่องราวของบทร้องเรื่องแขกแดงของคณะลิเกปาดาวสุนทรศิลป์ ทั้งสองแนวคิดที่ผู้วิจัยใช้ สอดคล้องกับทฤษฎีการสื่อสารด้วยภาพ ภาพประกอบที่ออกแบบมาอย่างมีเจตนาให้กลุ่มผู้อ่านเข้าใจเนื้อหา กับรูปแบบของภาพประกอบที่ปรากฏในหนังสือ ส่งผลให้ผู้รับอ่านเข้าใจเรื่องราวได้ง่ายและครบถ้วน ผู้วิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมของภาพประกอบ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีสองด้าน คือ ด้านที่ 2 ความสมบูรณ์ของเนื้อหาและการเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหา กับภาพประกอบ และ ด้านที่ 6 การกำหนดโทนสีภาพประกอบมีความเหมาะสม โดยมีค่าเฉลี่ย 4.56 ระดับ ดีมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ด้านที่ 5 ความเข้าใจของภาษาที่ใช้และการจัดวางตัวอักษรในภาพประกอบ โดยมีค่าเฉลี่ย 3.89 ระดับดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chingchuang (2017) ทำการออกแบบและพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการออกแบบภาพประกอบ มีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบและพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการออกแบบภาพประกอบ โดยวิธีการดำเนินการวิจัยมีขั้นตอนการประเมินคุณภาพของเนื้อหาและคุณภาพของการออกแบบ จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน โดยด้านการใช้สีตัวอักษร เชื่อมโยงและเหมาะสมกับเนื้อหา มีค่าเฉลี่ย 5.00 อยู่ในระดับ มากที่สุด รองลงมาคือ ความสะดวกในการเปิดใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในอุปกรณ์ต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.60

คณะลิเกปาดาวสุนทรศิลป์ มีบทบาทสำคัญในการรักษารูปแบบการแสดงลิเกปาวัดด้วยเจตนารมณ์ที่จะสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้อยู่รอดท่ามกลางบริบทของสังคมสมัยใหม่ แม้องค์ประกอบบางประการต้องปรับลด หรือเลือนหายไปบางส่วนจากกระบวนการแสดง แต่สาระสำคัญของการแสดงลิเกปายังคงถ่ายทอดได้อย่างครบถ้วน ตามพฤติกรรมการรับชมของผู้คนชุมชน หนังสือภาพประกอบเรื่องลิเกปามหัทศวรรย์แห่งอันดามัน จึงเป็นเครื่องมือสื่อสารเชิงวัฒนธรรมที่มีคุณค่า โดยมุ่งหมายให้เป็นสื่อกลางในการส่งต่อองค์ความรู้ของการแสดงลิเกปาไปสู่เยาวชน ทั้งในชุมชนท้องถิ่นและโรงเรียนขยายโอกาสให้ยังคงดำรงอยู่ในพื้นที่อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง ต่อไป

6.2 สรุปผล

ผลการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการแสดงลิเกปา พบว่า องค์ประกอบของการแสดงลิเกปามี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ สถานที่แสดง คณะลิเกปา เครื่องดนตรี บทขับร้อง และเครื่องแต่งกาย โดยสถานที่แสดงมีการปรับเปลี่ยนจากพื้นที่โล่ง มาเป็นเวทีสำเร็จรูปตามบริบทสมัยใหม่ คณะลิเกปา ประกอบด้วย นักแสดง และนักดนตรีหลากหลายบทบาท โดยมีการเปลี่ยนแปลงผู้เล่นเป็นคนไทยพุทธแทนคนไทยมุสลิมตามยุคสมัย เครื่องดนตรีพื้นบ้านยังคงมีบทบาทสำคัญในการสร้างอารมณ์และจังหวะการแสดง พร้อมการผสมผสานเครื่องดนตรีสมัยใหม่เพื่อความร่วมมือ บทขับร้องมีลักษณะเฉพาะตามบุคลิกตัวละครและใช้ภาษาถิ่นใต้เพื่อสร้างอารมณ์รส ส่วนเครื่องแต่งกายสะท้อนวิถีชนบท โดยนิยมใช้ชุดแขกแดงเป็นหลักในการแสดงร่วมสมัย

ผลการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า คณะลิเกปาดาวสุนทรศิลป์เป็นคณะสุดท้ายที่ยังคงสืบทอดการแสดงลิเกปาในพื้นที่อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง โดยมีนายถาวร รักรู้ เป็นผู้ดูแลและพัฒนาคณะลิเกปาภายใต้บริบทสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง ส่งผลให้องค์ประกอบของการแสดงลิเกปาคณะถาวรสุนทรศิลป์เหลือ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ คณะลิเกปา เครื่อง

ดนตรี และเครื่องแต่งกาย สมาชิกในคณะมีอาชีพหลัก คือ ทำสวน ทำประมง และรวมตัวกันมาซ้อมเพื่อเตรียมการแสดงตามโอกาสที่ได้รับการว่าจ้าง โดยเนื้อหาบทขับร้องในการแสดงปรับให้เหมาะสมกับระยะเวลาและประเภทของงาน เครื่องดนตรียังคงใช้แบบพื้นบ้านดั้งเดิมเพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ด้วยงบประมาณที่เอื้อต่อการหาเครื่องดนตรีสมัยใหม่ และเครื่องแต่งกายสะท้อนบทบาทตัวละครตามรูปแบบของชุมชนมุสลิมในท้องถิ่นอย่างชัดเจน

ผลการออกแบบภาพประกอบ พบว่า แนวทางการออกแบบภาพประกอบแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การออกแบบตัวอักษรประกอบชื่อเรื่อง ชื่อเรื่องที่ผ่านการพิจารณาร่วมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ แบบที่ 4 ชื่อเรื่อง ลิเกป่า มหัทศจรย์แห่งอันดามัน 2) การออกแบบบุคลิกภาพตัวละคร มีแนวคิดต้นแบบตัวละคร 4 ตัว คือ แยกแดง ยาหยี เจ้าเมือง และเสนา โดยนำมาจากบทเรื่องเรื่องแยกแดง สะท้อนบทบาทและลักษณะเฉพาะ 3) การออกแบบภาพประกอบ เรียบเรียงภาพประกอบตามลำดับเหตุการณ์จากบทเรื่องเรื่องแยกแดง จำนวน 14 หน้า ขนาด 21 x 29.7 เซนติเมตร และ 4) การประเมินความเหมาะสมของภาพประกอบจากผู้เชี่ยวชาญ ด้านที่ 2 ความสมบูรณ์ของเนื้อหาและการเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหาเกี่ยวกับภาพประกอบ และ ด้านที่ 6 การกำหนดโทนสีภาพประกอบมีความเหมาะสม โดยมีค่าเฉลี่ย 4.56 ระดับ ดีมาก

6.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1) หนังสือภาพประกอบเรื่อง ลิเกป่า มหัทศจรย์แห่งอันดามัน ควรนำไปบูรณาการในการจัดการเรียนรู้รายวิชาทางศิลปวัฒนธรรม หรือกิจกรรมชมรมในโรงเรียนขยายโอกาสในท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมด้วยสื่อที่เข้าถึงง่าย เหมาะกับเยาวชน และช่วยปลูกฝังความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

2) หนังสือภาพประกอบเรื่อง ลิเกป่า มหัทศจรย์แห่งอันดามัน หากมีการนำไปทดสอบการใช้งานจริงกับกลุ่มเป้าหมายเยาวชนในพื้นที่วิจัยอื่น ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือข้อเสนอแนะในการปรับปรุงสื่อการเรียนรู้ในการวิจัยครั้งต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Anukun, P. (2013). *Management for the preservation of folk performing arts: A case study of Likay Pa troupe Ruammit Bantheng Sin, Krabi province* [Master's thesis, Thammasat University]. Thammasat University Digital Library. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:102996 (in Thai)
- Boonthonglek, M. (2004, November 18). *Likay Pa nearing its end*. MGR Online. <https://mgronline.com/travel/detail/9470000083125> (in Thai)
- Changsan, T. (2013). Guidelines for the conservation and development of Likay Pa in Nakhon Si Thammarat. *Yala Rajabhat University Journal*, 8(1), 76–88. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/yrj_human/article/view/151961 (in Thai)
- Chingchuang, C. (2017). Design and development of an e-book on illustration design. *Academic Journal of Naresuan University*, 8(2), 152-162. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/ajnu/article/view/107368> (in Thai)
- Dilnot, C. (2015). The matter of design. *Design Philosophy Papers*, 13(2), 115–123. <https://doi.org/10.1080/14487136.2015.1133137>
- Feng, Y. (2023). Research on illustration design strategies based on visual narrative: Taking Cantonese Cultural Themed Illustrations as an Example. *Highlights in Art and Design*, 4(3), 39–42. <https://doi.org/10.54097/hiaad.v4i3.12>

- Fry, T. (2009). *Design futuring: Sustainability, ethics and new practice*. Berg.
- Kaewkajang, A., Waengwan, S., & Thongnim, T. (2024). The role of the Khak Daeng (Red Guests) in Likay Pa performance. *Journal of Fine Arts Academic, Research, and Creative Works*, 11(1), 159–174.
<https://doi.org/10.60101/faraa.2024.265003> (in Thai)
- Khongmueanphet, K. (2013). Likay Pa: Before the last sound of Ram Mana. *Journal of Humanities and Social Sciences. Suratthani Rajabhat University*, 5(2), 1–29.
https://e-journal.sru.ac.th/index.php/jhsc/article/view/87/pdf_60 (in Thai)
- Kijvisala, K. (2019). *Narrative in innovative communication arts*. Suan Dusit University Press. (in Thai)
- Kiatwipak, K. (2019). *Product design from local wisdom to create new value in community contexts*. Thailand Research Fund. (in Thai)
- Khammani, T. (2010). *The art of teaching: Knowledge for effective learning process management*. Chulalongkorn University Press. (in Thai)
- Lester, P. M. (2013). *Visual communication: Images with messages* (6th ed.). Wadsworth.
- McCloud, S. (1993). *Understanding comics: The invisible art*. HarperCollins.
- Nikolajeva, M. (2006). *Reading visual narratives: Image and text*. Stockholm University Press.
- Phothiyarach, S. (2021). *Illustration design for learning in cultural contexts*. Nakhon Ratchasima Rajabhat University. (in Thai)
- Srinuan, T. (2013). *Communication for the preservation of Likay Pa folk media among children and youth in Phatthalung province* [Research report]. TU Digital Collections.
https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Creator/personDc/96619 (in Thai)
- Siwaruk, A., & Sawain, A. (2018). *Origin, forms, and conservation approaches of Likay Pa troupe Thaworn Suntornsini Ban Phru Chud, Bo Hin Subdistrict, Sikao District, Trang Province* [Research report]. Rajamangala University of Technology Srivijaya Repository. (in Thai)
- Thongphu, C. (2007). *Restoration and preservation of Likay Pa performance in Pakmak Subdistrict, Chaiya District, Surat Thani Province* [Research report]. TU Digital Collections.
https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:59196 (in Thai)
- Thongchung, P. (2023). *Factors in cartoon illustration design affecting emotional communication and meaning across age and cultural groups* [Doctoral thesis, Naresuan University]. NU Intellectual Repository. <https://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/handle/123456789/6126> (in Thai)
- Peekung. (2016). *Likay Pa lyrics*. Trang Community. (in Thai)
- Vechviroj, S. (2022). Linguistic strategies and beliefs appearing in Likay Pa troupe Ruammit Pradit Sin, Surat Thani province. *Journal of Social Sciences and Buddhist Anthropology*, 7(7), 458–472.
<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JSBA/article/view/260019/176226> (in Thai)
- Vijitchamri, N. (2016). *Communication theory*. Chulalongkorn University Press. (in Thai)
- Wiboonsri, K. (2009). *Likay Pa performance art in the western coastal region: A case study of Krabi*

- province* [Master's thesis, Sukhothai Thammathirat Open University]. Sukhothai Thammathirat Open University Intellectual Repository. <https://ir.stou.ac.th/handle/123456789/893> (In Thai)
- Wetchcho, S., & Na-songkhla, J. (2020). Visual literacy from theory to practice: Paradigms in thinking, learning, and communicating through images. *Journal of Education Naresuan University*, 23(4), 464-478. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/edujournal_nu/article/view/242064 (in Thai)
- Yamsuwan, R. (2023). *Enhancing understanding to prevent ageism towards elderly through Likay Pa performances for 11–12 year old learners* [Master's thesis, Srinakharinwirot University, Faculty of Fine Arts]. iThesis Srinakharinwirot University. <https://ir-ithesis.swu.ac.th/items/b2429d1e-2a0e-46ec-b6b2-de6939bc3d42> (in Thai)